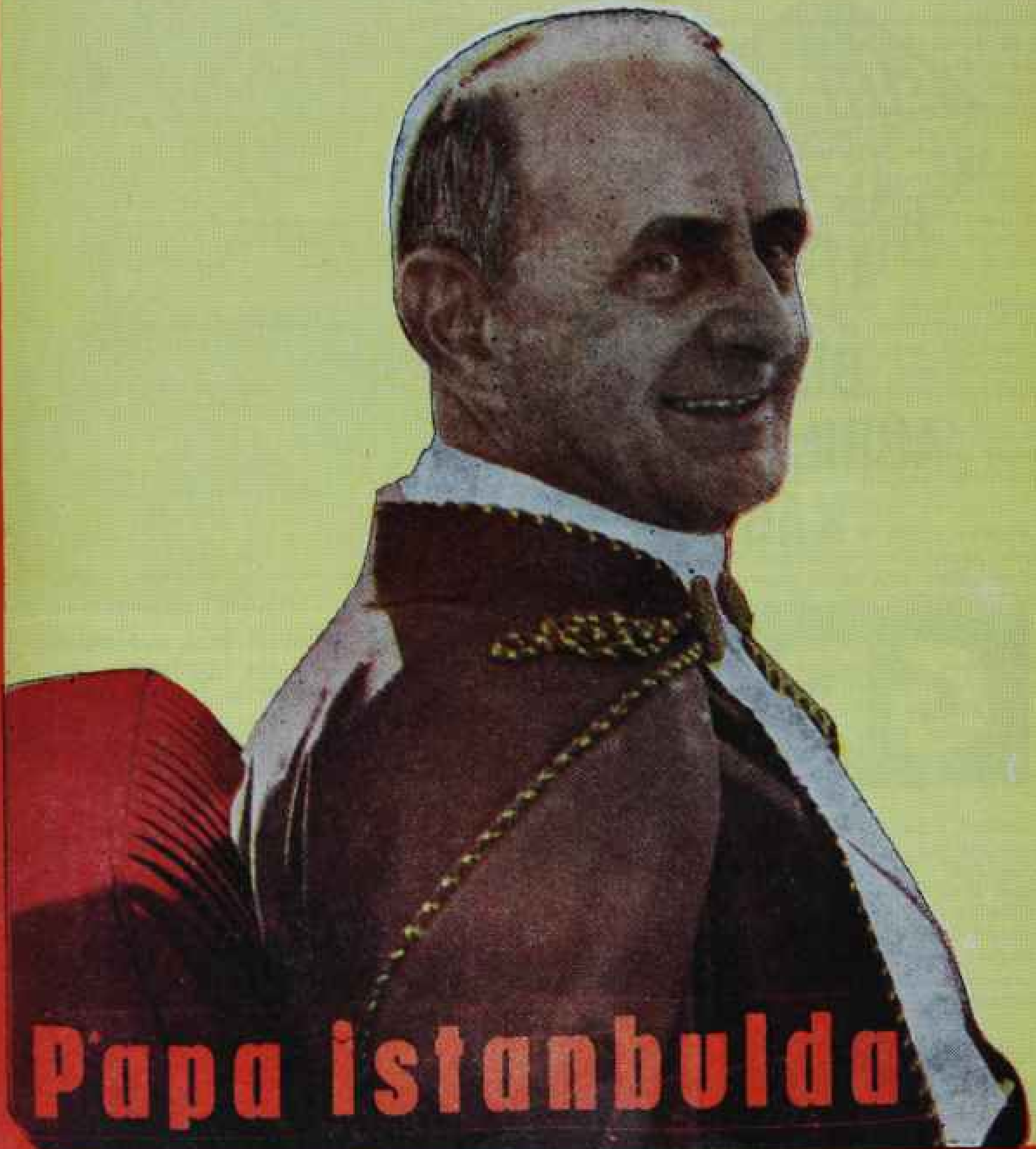
AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ

SAYI : 684
29 TEMMUZ 1967
FİYATI : 125 KURUŞ

Papa İstanbulda

Cilt: XXXIX Yıl : 14 Sayı: 684

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ:

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ :

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU:

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — Dünyada: T. Kemal — İKTİSAT: Mehmet Tuğrul.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU :

K.YA.

KAPAK BASKISI:

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF:

THA. — Dinçer Olcay

KLİŞE:

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI :

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI:

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER:

Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH:

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA-TEL: 11 89 92
P. K. 582

AKİS'in bu haftaki kapağında, Hıristiyanlık Aleminin en büyük lideri Papa VI. Paul yer almaktadır. Uzun yıllardanberi ilk defa bir Papa, İstanbula gelmektedir. Bu ziyaretin, Türktyenin turizm dâvası yönünden değeri küçümsenemezi Nitekim, daha Papam gezi programı açıklanır açıklanmaz, 300'ü aşkın gazete, televizyon ve foto muhabiri İstanbul» gelmiş ve Papanın gelişini beklemeğe koyulmuştur. Papanın gelişi, İstanbuldaki hristiyan vatandaşlarımız için de önemlidir. Kaldı ki, Papa Paul, kendisinden önceki Papaların devam ettirdikleri bir tarihi misyon içinde İstanbula ayak basmıştır. Papa, "Cihanda Barış" sloganı ile gezilerine devam ederken, bir yandan da Ortodoks ve Katolik kiliseleri arasındaki anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak amacıyla hareket etmektedir.

Papanın gelişinden önce basında bu konuda çeşitli spekülâsyonlar yer alınıştı. Papanın gelişinden sonra bu spekülâsyonlar devam etti ve muhakkak ki daha da edecektir. Önemli olan, Papanın gelişinin türk turizmine yapacağı hizmettir. Nitekim daha şimdiden, pek çok hristiyanın, Meryem Ana Evinde hacı olmak üzere Türkiyeye gelme hazırlığına giriştiği anlaşılmaktadır.

AKİS ekipleri, Papanın gelişini İstanbulda izlediler. Ankaradaki ekiplerimiz ise Papa ve Papalık konusunda ilginç bilgileri topladılar. "Ziyaretler" başlığı altındaki yazı, böyle bir çalışma sonucu hazırlandı.

Geçtiğimiz haftanın son günü. akşamüzeri, 20 ilimizi sallayan deprem, Sakarya bölgesinde büyük hasara ve can kaybına sebep oldu. Bu, aşağı yukarı, son bir yıllık süre içinde türk milletinin başına gelen ikinci deprem felâketidir. Varto ve Hınıs felâketinin üzüntüsü bitmeden ve yaralar henüz sarılmadan Sakaryada vukubulan deprem bütün memleketi derin üzüntüye garketmiştir. Şimdi gene, "Yıkılanın yerine daha iyisini yaparız" edebiyatı başlıyacak ve sonra, felâkete uğrayanlar gene ihmale terkedileceklerdir. Dileğim odur ki, kendisi eski bir müteahhit olan İktidarın başı, hiç değilse bu defa, eski meslektaşlarım kontrol altında tutacak, hileli inşaatı önleyecek mekanizmayı kursun, yeni yolsuzluklar üzerine yükselen çürük binaların yapılmasını önlesin. "Deprem" başlıklı yazıda, Adapazarı ve yöresinde depremin yaptığı hasar anlatılmaktadır.

Bu hafta sizlere, bir yazıyı okumanızı özellikle salık veririm.. Metin Toker, bu haftaki başyazısında, komünizmin bile bazı açıkgözler tarafından nasıl sömürüldüğünü anlatmaktadır. Türkiyede, komünizm tehlikesinden bahsederek, hiç bir edebi veya fikri değeri olmayan birtakım yazıları, iftiraları biraraya getirip, bazı Bakanlar aracılığıyla dağıtarak nasıl para kazanıldığım anlamak, komünizmle mücadelenin bu olmadığını öğrenmek isterseniz, Metin Tokerin bu haftaki başyazısını mutlaka okumalısınız.

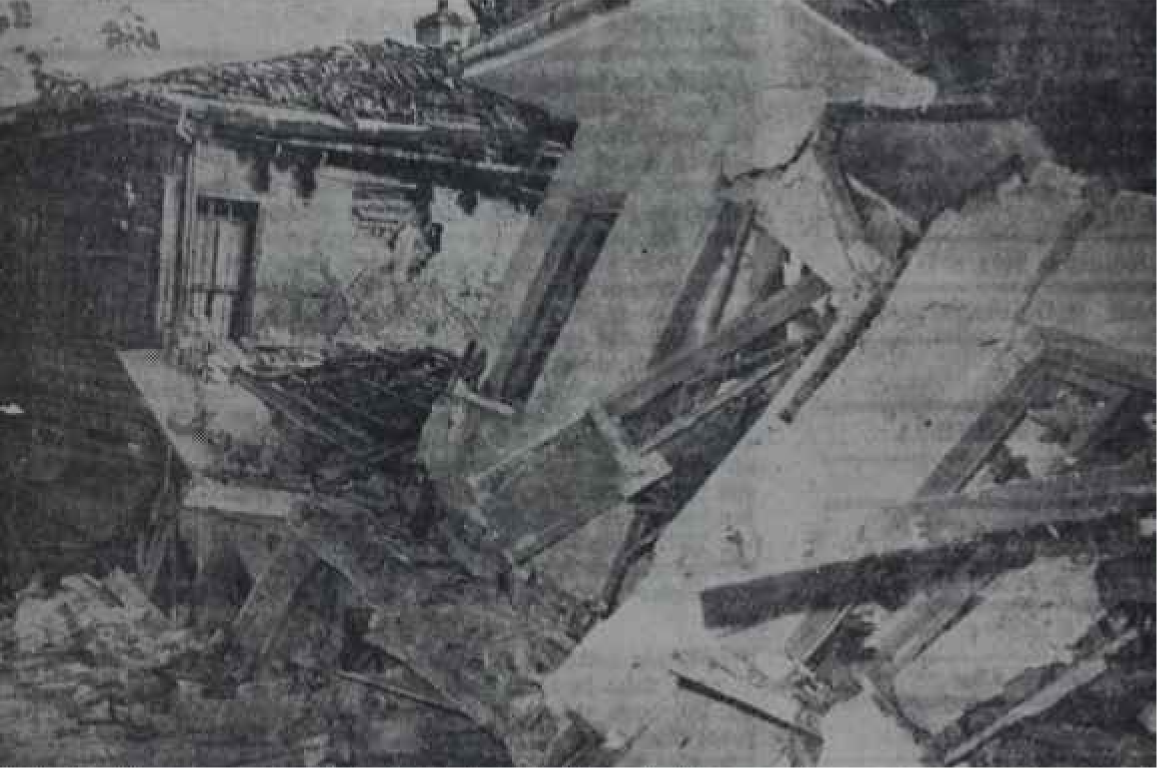
Saygılarımla

AKİS

Cilt: XXXIX Sayı:684 29 Temmuz 1967

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Adapazarında depremden sonraki manzara
Tedbirde kusurun ağır cezası

Millet

Dert ve hemdert

Türk milleti, bir yıl içinde iki deprem felâketine uğradı. Birçok insan ve milyonlarca liralık mal kaybına sebep olan iki felâket».

Geçen haftanın sonunda Cumartesi akşamı, saatlerin 19'a yaklaştığı sırada Sakarya ve yöresinde vu kubulan depremin yarattığı acı, henüz dinmiş değildir. İlgililerin ifade ettiklerine göre, insan kaybı bir yana, sadece maddî zarar 30 milyon liranın üzerindedir. Varto ve Hınıs depreminin zarar bilançosu da bunun iki-üç katı kadardı. Ne hazin gerçektir ki, AP'nin iktidarı döneminde başa gelen bu felâketler karşısında acılı vatandaşın duyduğu hep ayni sözler olmuştur:

" —Yıkılanın yerine daha iyisini yapacağız."

Ölenler ve geride kalanlar hesaba katılmamakta, durmadan kürsü nutku atılmaktadır. Oysa, gerçek cidden acıdır. Her depremin ardın dan yeni bir ihale furyası, onun ardından birtakım yolsuzluklar ve sonra yeni bir deprem ve iskambil kâğıdı gibi yıkılan beton binalar... İşte, acı olan budur!

ilgililerin ifade ettiklerine göre, depreme dayanıklı binalar yapmak pekâlâ mümkündür. Eğer işin içine yolsuzluk karışmazsa, depremleri az zararla savuşturmak ihtimal dahilindedir. Son Sakarya depremi göstermiştir ki, dış görünüşü itibariyle sağlam sanılan binalar, küçük bir sallantıda derhal yere yapışıvermekle, pek çok insanın ölümüne sebep olmaktadır.

Haftanın başında, bir yüksek inşaat mühendisi şöyle dedi:

"— Depreme dayanıldı bina yapmak için iki önemli şart vardır. Birincisi, binanın mutlaka betonarme olması; ikincisi, demir inşaatın mümkün olduğu kadar sağlam yapılmasıdır. Bizde bütün binalar betonarmedir ama, müteahhit, gerekli demiri sarf etmediği için, kolon bağlantıları zayıf olmakta ve ağır beton

HAFTANIN İÇİNDEN

Komünizmi bile sömürenler!

Metin TOKER

Türkiyede halkın, geniş kütlelerin, köylülerin sömürülmesine imkân veren bir düzenin varlığı artık samimî çevrelerde bir şüphe konutu değildir. Aydınların arasındaki fikir farkları bu düzenin nasıl değiştirilebileceği noktasındadır. Ortanın Solundan, hattâ Ortadan Aşırı Sola kadar uzanan bir cephe üzerinde bulunanlar bunun araştırması içindedirler. Ilımsız, ılımlı, katı teklifler yapılmakta, ciddi bir karma ekonomiden başlayıp çin sosyalizmine bile varan anlayışlar ortaya atılmaktadır.

Ama Türkiyede, bırakınız halkı, bırakınız geniş kütleleri, bırakınız köylüleri, komünizmi, evet, komünizmin kendisini sömürenlerin varlığının açığa çıkması ibret vericidir. Antikomünizmin bir ticaret metal haline geldiği bilmiyordu. Ban kimselerin, geçimlerini bundan sağladıktan görülüyordu. "Profesyonel antikomünist" diye bir meslek nasıl dünyada türemişse, bizde de bunun mensuplarının bulunduğu farkediliyordu. Henüz karşılaşmadığımız hadise, bun» lardan satın alman malların bir Bakanın -hem de, biç ilgisi olmamak gereken Turizm ve Tanıtma Bakanının- kartı iliştirilmek suretiyle bedava dağıtılmasıdır.

Mecliste şimdi bunun hesabı görülmektedir.

Bu, elbette ki bir dengesizlik, klâsik bir partizanlık örneğidir. Zira satın alınan eserin kıymetsizliği bir yana, içinde İktidar Partisi AP.'nin siyasi rakibi CHP. ye karşı sübjektif ithamlar, isnatlar vardır. Devlet parasıyla yapılan satınalmalarda bir ölçü, herkese karşı aynı şekilde tatbik edilmelidir'.

Ama bunun yanında, meselenin daha önemli bir siyasî ve sosyal tarafı vardır.

Türkiyede bir düzen bozukluğunun varlığı nasıl, kimse tarafından ciddiyetle reddedilemeyecek bir husussa bu düzensizliğin düzeltilmesi yolu olarak komünizmin de teklif edildiği bir gerçektir. Türkiyede komünist yoktur, Türkiyede komünizm propagandası yoktur safsataları kimseyi inandıramaz. Bütün dünyada komünist de, komünizm propagandası da varken bunların bir, Türkiyede olmadığım sanmak gafletin de, saflığın da ilerisinde bir budalalıktır.

Ancak, eğer bunların zararlı tesirleriyle mücadele edilmek isteniliyorsa komünist nedir, komünizm propagandası nerede başlar, bunun iyi tarif edilmesi gerekir. Tarif iyi yapılmazsa, hele bunda Özel siyasî maksatlar ön plânda tutulursa kafalar öylesine karıştırüir ki en sonda kârlı çıkan komünizmin ta kendisi olur. Zira her reformcuya komünist, her ileri fikre komünizm propagandası damgası vurulduğu zaman komünist kendini bir reformcu, fikirlerini de ileri fikir diye kolaylıkla takdim edebilir. Etmektedir de...

"Profesyonel Antikomünistler"in zararı buradadır. Bunlara ve bunları hizmette çalıştıran çevrelere bakılırsa İnönü komünisttir ve Ortanın Solu komünizm propagandasıdır! Eğer komünist İnönüyse, Türkiyede komünist olmak bir büyük şereftir. Eğer komünizme kapılmış olmak Ortanın Solunda bulunmaksa milyonlar ve milyonlarca sivil, asker, genç, yaşlı aydın komünizme gönül vermişler demektir ki bunun mânası, hemen yarın Türkiyenin komünist olacağıdır.

Para kazanmak için kurulan cemiyetler, geçim sağlamak için yapılan yayınlar bundan dolayı devletten yardım, destek görmemelidir. Bunlar memlekette komünisti; komünizm propagandasını, böyle cereyanlara en açık çevrede, genç aydın çevrelerde sempatik hale getirmektedir. O derneklerin davranışları, o kitaplarda söylenenler öylesine boş, kof, sersemce şeylerdir ki biraz düşünen bir kafanın bunları reddetmemesi kabil değildir. Belki bu tarz çalışmadan fayda hesap edenler Türkiyede kafası birazdan da az çalışan çok geniş kütlelerin varlığını kabul etmişlerdir ve onlara bu afyonu yutturmanın bir kârlı politika yatırımı olduğunu düşünmektedirler. O takdirde atan kârlıdır, satan kârlıdır.

Benim aklım bu hesaba ermez. Benim gördüğüm, böyle hatalı tutumların önemli davada, yani komünizm propagandasını Türkiyede tesirsiz kılma dâvasında büyük zararlara sebep olduğudur. Bu yoldan öyle bir tozkoparan fırtına estirilmektedir ki komünistler her türlü yutturmacayı kolaylıkla satabilirlerken söylediklerinin püf tarafları komünist olmayan fikir adandan tarafından gereği gibi anlatılamamaktadır. Hele bunların arasından kahramanlar yaratmak gafleti böylesine devam ederken..

Komünizm teşkilâtı kurmak bir zabıta suçudur ama, komünizm propagandası yapmak bir fikir hareketidir. Bu fikir hareketi bir noktadan sonra kanunların pençesi altına düşebilir. Fakat mahir propagandacılar bu noktayı aşmayacak kadar tecrübelidirler. Onlara karşı, devletin satın aldığı ve pek kaba bir antipropagandayı İhtiva eden uydurma kitaplarla değil, fikir yolundan karşı çıkmak lâzımdır.

Ama eğer, eloğlu komünizmi dahi sömürecek tadar talancıysa, o takdirde bir komünizm propagandasının dalma bulunmasını isteyecektir. Geçimi bundan olduğuna göre..

Bu, polislik mesleği ortadan kalkmasın diye polislerin, elaltından hırsızlan desteklemeleri kadar acaip bir durumdur.

Devletin görevi böyle durumlara yardımcı olmak değildir.

bloklar, demirleri ezip koparmaktadır."

Marifet, herhalde, her depremden sonra, "Yıkılanın yerine daha iyisini yaparız" demek değildir. Depremi önlemek mümkün olamıyacağına göre, başka şeyleri önlemek ,aklın emridir.

Eski bir müteahit olan iktidarın başının, şüphesiz bu konuda engin tecrübesi vardır.

Deprem

Dehşet havası

Binlerce insan, korku ve heyecan içinde, oradan oraya koşuyor, önüne her çıkana, "Anamı gördün mü?", "Babamdan, kardeşlerimden haberin var mı?", "Akrabalardan ne haber?" diye, sorup duruyordu Kimsenin kimseden haberi yoktu olanlar da cevap verecek halde değildi. Koca şehir zifiri karanlığa gömülmüş, inilti ve feryatların birbirine karışmasından meydana gelen garip bir uğultu etrafı kaplamıştı. Ne yapacağını bilemez durumda olan bu insanlar, âdeta bilinçsizleşmişlerdi. Cankurtaranların acı siren sesleri ise, bu dramatik havayı bir kat daha artırıyordu.

Şehrin tek ışıklı ' yeri, Devlet Hastahanesinin bahçesiydi. Ne var ki, bu bahçede de, her elektrik ampulünün aydınlık sahası içinde, yüzü acıyla gerilmiş .inliyen, ağlıyan, üzüntü dolu insanlar, sedyelerde ve yerlerde rastgele uzatılmış yatıyorlardı.

AKİS muhabiri, geçtiğimiz haftanın sonunda Cumartesi saat 23.30 da, deprem bölgesi Adapazarının işte böyle buldu. Neresi yıkılmış, kaç kişi ölmüştü, bilen yoktu. Bu bilinmezlik, Adapazarlıları' bir kat daha endişeli ve heyecanlı yapmıştı. Sarsıntı, aralıklı olarak devam ediyordu,

Bundan yirmidört yıl önce - Haziran 1943 - tam 285 kişinin hayatına malolan depremin korkusu yüreklerden henüz silinmemişken, ikinci defa vukubulan deprem, Adapazarı sakinlerini dehşete düşürmüştü.

Cumartesi günü saat 18.58'de, dipten büyük bir gürültüyle gelen depremle -ki 9 kuvvetinde olduğu söylenmektedir, bir dakika içinde sadece Adapazarının merkezinde 96 ev bir anda çökmüş ve enkaz altında kalanlardan 108 kişi yaralanmış, 36 kişi ise Ölmüştü. Akyazı ve Geyvenin içiyle köylerindekiler dahil ölü sayısı 73, hafif yaralı 150, ağır yaralı 30'du.

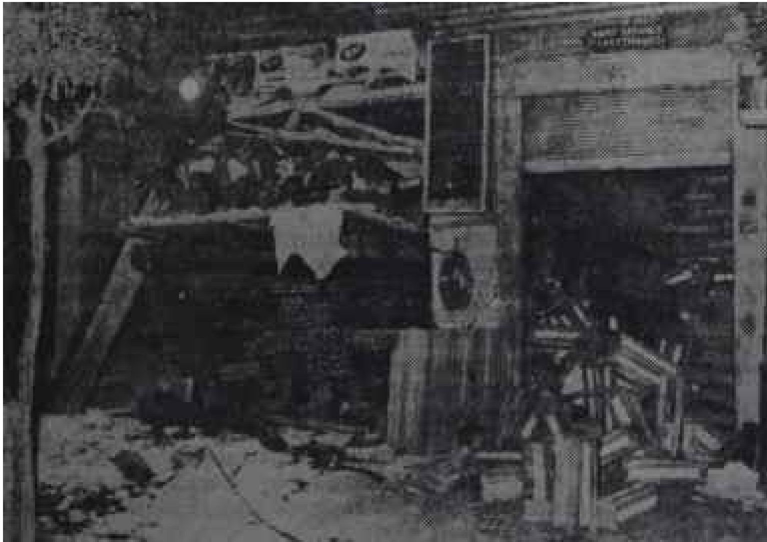
Felâket bezirgânlığı

Adapazarı depreminde basının tutumu, gerçekten utanç verici olmuştur. Varto depreminin 300'de 1'i şiddetindeki depremi "Adapazarı yıkıldı" şeklindeki başlıklarla sansasyon konusu yapmak, kişisel çıkar kaygısından başka bir anlam taşımamaktadır. Gerçi, Adapazarı deprem bilançosunu küçümsemeğe imkân yoktur, fakat sorumlu bir basının bunu istismar etmesi de iyiniyetle bağdaşır şey değildir. Bu olayı, olduğundan fazla göstermenin perde arkasında yatan gerçek yüzü, yaz aylarında düşen tirajı artırmak kaygısıdır ki buna düpedüz "felâket bezirgânlığı" denir.

Gazetelerin bu tutumuna TRT'nin de katılması, somut sorumsuzluk örneğidir. Olaydan iki saat sonra verdiği ara haberlerde, Adapazarıyla irtibatın kesilişini PTT binasının çökmesine bağlıyan TRT; basından hiç de geri kalmayan bir sorumsuzluk içine düşmüştür. Adapazarının en sağlam binalarından biri olarak bilinen PTT binasının çökmesi demek, Adapazarında taş üstünde taşın kalmaması demektir. İşte, TRT'nin bu ilk haberidir ki, telefon irtibatsızlığı yüzünden Izmitten öteye haber alamıyan tembel gazeteleri bir anda heyecana vermiştir. Adapazarı, saat 19.00'dan sonra sessizliğe gömülmüş olduğundan »gazetelerin birinci sayfaları derhal, Adapazarı depremine ayrılmıştır. Gazetelerin, olay yerine, depremden 3-4 saat soma ulaşmasındaki bir neden de budur. Trafo merkezindeki bir arızadan dolayı -TRT bunu, "Trafo merkezi çöktü" diye bildirmiştir, şehir elektriksiz kaldığından ve yukarda anlatıldığı gibi, »insanlar telâşlı, korkulu ve. heyecanlı olduklarından, Adapazarında durum, ilk anda, gazetecilerce anlaşılamamıştır.

Gazetelerin diliyle "taş üstünde taş kalmıyan" Adapazarında yıkılan ev aramak, gece karanlığında mesele oldu dense, yalan olmaz; Şehrin girişinde, bütün binalar sağlam duruyordu. Çarşı içinde koca koca binalar, yerlerinde sapasağlamdılar Günün ışımasından sonradır ki, yüzden fazla apartman içinde çöken 5 apartmanın, binlerce ev içinde yıkılan 40 evin görülmesi mümkün oldu. Adapazarı, gazetelerin diliyle, "taş üstünde taş kalmıyacak" şekilde yıkılmamıştı.

Yıkılan binaların yanlarında sapasağlam duranlara bakılırsa, bunların sadece deprem yüzünden değil, çürük yapılmış olduklarından ö-

Adapazarında, depremden zarar gören bir ticarethane
Yerle bir olan millî servet

CHP Genel Sekreteri Ecevit deprem bölgesinde
Göz *yaşartan manzara*

türü hemen çöktükleri anlaşılıyordu.

Siyasi yatırım

Deprem, sadece "Adapazarlıları değil, resmi görevlileri de şaşkına çevirmişti. Çöken binalar altında kalanları çıkarmak için resmî görevlilerin, olaydan tam 4,5 saat gecikmeyle faaliyete geçişleri, gerçekten acıydı. Enkazın temizlenmesi ise, olayın üzerinden üç gün geçmesine rağmen sağlanamadı. Enkaz altında kalıp da kurtarılmayı bekleyenlerin bu ihmal yüzünden ölmüş olmaları bile mümkündür. Sayıları 100'ü geçmiyen askerler, koca apartmanın enkazını sanki tırnakları ile temizlemeye koyulmuş gibiydiler.

Sadece çapulculuğun önlenmesi hususunda Adapazarı polisinin aldığı tedbir, olumlu sonuç verdi ve herhangi bir tek olay cereyan etmedi. Evinin balkonunda komşu evin bacasını görünce neye uğradığını şaşıran Polis Müdürü Şükrü Bala, İstanbuldan bir otobüs dolusu ge len, Toplum Polisine pek iş bırakmadı.

Trafo merkezindeki basit bir ârızayı gideremedikleri için şehri su suz ve ekmeksiz bırakan ilgililerin civar illerden su ve ekmek yardımı istemeleri ise oldukça garipti.

Adapazarında depremin sebep olduğu can ve mal kaybı, "görülmemiş kalkınma" ve "nutuk atma" kampanyasına girişmiş olan Başbakan Demireli çok üzdü, denilebilir. Ancak, Demirelin üzüntüsünün. Konya'dan sonra devam edeceği gezi sırasında vereceği nutukların "güme" gitmiş olmasından ileri geldiği söylenebilir. Adapazarında deprem varken, Demirelin nutkuyla kim ilgilenirdi?

Bu nedenledir ki, deprem haberi üzerine gezisini iptal eden Demirel, Sükanı da yanma alarak, saat 6.00 da Konyadan, askerî bir uçakla, İzmitin Cengiz Topel Hava alanına geldi. Orada kendisini karşılıyan Ulaştırma Bakanı Bilgiç,

"— Ölü sayısı belli değil ama, en fazla 60-70 olur. Yıkılanlar çok. Sanıldığı gibi, kayıp büyük değil" dedi.

Buna karşılık Demirci, saçsız başını her zaman olduğu gibi sağ omuzunun üstüne eğerek,

"— Yıkılanı yaparız. Bütün mesele, can şeyi.." cevabım verdi.

Demirelin Bakanları, kendisinden üç saat önce olay yerine geldiklerinden, politik gösteriler çoktan başlamıştı. Fakat Demirelin 9 resmî arabadan müteşekkil bir konvoyla Adapazarına girmesinden sonradır ki bu, siyasî yatırım kampanyası haline geldi. Caddenin bir başından öbür başına araba içinde giden, etrafına gülümsiyerek bakan Demirelin, Vilâyet konağının önünde, meraklı vatandaşları etrafına toplamak için,

."— Bana doğru gelin; sizinle konuşacağım" diye eliyle işaret ettikten sonra, hemen orada bir masanın üzerine çıkması, gerçekten görülecek şeydi.

Ecevit, depremzedelerle birarada
Dert paylaşma

Meydanlarda seçim nutku atanlar örneği, masanın üstüne çıkan Demirelin, TRT mikrofonuna yaptığı konuşma şu oldu:

"— Afettir. Allah tekrarından saklasın. Canlarını kaybedenlere Tanrıdan mağfiret, yakınlarına başsağlığı dilerim. Her türlü tedbir alınmıştır ve alınmaya devan edilecektir."

Vatandaşları, kendileriyle konuşmak için kollarını açarak yanına çağıran Demirel, etrafını saranlarla tek kelime konuşmadan Bakanlarım dinledi ve arabasına binerek, 200 metre ilerdeki, yıkılan bir apartmanın enkazım seyretmeğe gitti. Oradan, Hastaharienin bahçesini dolduran hastalara gidildi. Ağır yaralılar İzmite nakledildiklerinden, hafiflerden bazıları Hastahanenin bahçesindeki yataklara yatırılmıştı. Bahçeyi dolduran hastaların çoğunluğunu ise, felâketle ilgisi olmıyan normal hastalar teşkil ediyordu.

Diriye nutuk, ölüye dua

Halk susuzdu, ekmeksizdi, çadırsızdı. Enkazlar kaldırılmamış, dükkânlar açılmamıştı. Bütün bunların nedenlerini soracak bir Başbakan, saat 10.00'da, 2. Tümenin bahçesindeki çardak altında, etrafına sekiz Bakan ve dört generali alarak yaptığı basın toplantısında, "Bakanlarının bütün gece uyumadığından, kendisinin Konyadan geldiğinden" söz etti; enkaz kaldırma faaliyetlerinden ötürü askerî ve sivil idarecileri övdü.

Demirelin "çardak altı" basın toplantısı bittikten 20 dakika sonra, Cumhurbaşkanı Sunay, Adapazarına girdi. Sunayın bir fırtına gibi gelişi, arabadan inmeden caddeyi geçişi ve 2. Tümenin bahçesinde istirahate çekilişi 25 dakikayı aldı. Burada, Genel Kurmay Başkam ile birlikte, Vali Erişten bilgi alan, sıcak çayını yudumlıyan Cumhurbaşkanı, Adapazarını terketti.

Dokunulmazlık

Kapı açılıyor

Bir grup milletvekili, Parlâmento binası ile Bulvarı birleştiren yolda yorgun adımlarla ilerliyordu. Dalgın ve düşünceliydiler. İnzibat kulübesini geçip, Halkevinin hizasın, dan dönerek Bulvara çıkınca birden şaşırdılar, önlerinde, caddeleri ve bulvarları bomboş bir Ankara vardı. Bu değişik manzara karşısında irkildiler. Şeref Bakşık, Gökdelene ve daha aşağıda, Büyük sinemaya doğru uzanan bomboş caddeye bakarak,

"— Ankarayı hiç böyle görmemiştim" dedi.

Birisi cevap verdi:

"— Sağolsun AP'liler; kimbilir daha neler gösterecekler bize!."

Olay, geride bıraktığımız haftanın sonunda Cuma günü cereyan etti. -Demirelin, önemli işleri Cumaya rastlatmak huyunun yeni bir örneği-. O şurada saatler 05.30'u gösteriyordu. Güneş doğmak üzereydi.

AP İktidarı, az önce muradına ermiş, Çetin Altanın yasama dokunulmazlığını, 12 saat suren geceyarısı oturumu ile kaldırmıştı.

Biraz yukarıda. Meclisin çıkış kapısı önünde başka bir tablo şekillenmişti. Kapıdan çıkan APli milletvekilleri, bir grup gençle karşılaşmışlardı. Göğüsleri TİP rozetli ve bir kısmı bıyıklı gençleri görünce, birden durakladılar. Onbeş kadar genç TİP'li ile üç-dört APli, 5-6 metre mesafeden, en az bir dakika, birbirlerini Süzdüler. Bu bakışlarda neler yoktu ki!.. Taksi durağına gitmek için kapıya çıktıkları anlaşılan AP'liler, usulca geri döndüler ve içeri girdiler. Aslında AP'liler, lüzumsuz yere geri dönmüşlerdi. Çünkü, kapının önündeki gençler kendilerini değil, Çetin Altanı bekliyorlardı. Ama AP'liler bir şeyi biliyorlardı: Açtıkları kapı, her çeşit ihtimalin bulunduğu yeni bir devreye bakıyordu.

Birkaç saat önce bu hususu, tecrübeli İnönü, o kendine özgü, gösterişsiz, az sıfatlı konuşma üslûbu ile şöyle belirtmişti:

"— Şimdi yeniden bir şiddet politikasına girmek için açık kapının önüne geldiğimizi tahmin ediyorum; ondan sakınıyorum.."

Rahatlayan AP'liler

Tahminler, AP'nin, herşeye rağmen bu kapıyı açmıyacağı, Seçim Kanununda, temel hakları ve hürriyetleri tahdit eden kanımda olduğu gibi, bir noktadan geri döneceği şeklinde idi. Ama bu defa AP, adımını attı. Emri, dokunulmazlığın kaldırıldığı geceyarısı görüşmesinden bir gün önce Demirel verdi. Bazı AP'liler, gündemde şuası yaklaşan dokunulmazlık dosyalarına ilişilmemesini, eğer ilişilirse, çoğunluk sağlanamıyacağı için AP'nin yeni bir yenilgiye uğrayarak müşkül duruma düşebileceğini Başbakana Mecliste söylediler. Demirelin buna cevabı,

"— Çoğunluğu mutlaka sağlayın!" oldu.

Nitekim çoğunluk, Ankara dışındaki AP'lileri de çağırarak sağlandı. Ertesi gün AP Grupu, bütün kinini ve hırsını ortaya dökerek kavgalı geçen saatlerden sonra, Çetin

Anayasa Mahkemesi

Son merci

Çetin Altan, Anayasa Mahkemesine gitmezden önce
Asıl koz şimdi paylaşılacak

Altanın dokunulmazlığını kaldırdı. Bu saatler içinde Başbakan Demirel, sık sık gülerek, manzarayı zevkle izledi. Bazı tecrübeli politikacılar, Demir elin bu davranışını şöyle izah ettiler:

"— Demirel, Grupta bazı Bakanlar hakkında açılan genel görüşme dolayısiyle çok sıkışmıştı. Grupun önüne yeni bir yem atınca, rahatladı.."

Çetin Altan ise çareyi. Anayasa Mahkemesine başvurmakta buldu. Anayasa Mahkemesi üyeleri, kendilerine çekilen telgraf üzerine Ankarada toplanacaklar ve son kararı vereceklerdir.

Nitekim, dokunulmazlıklar kaldırılmağa başlanınca, AP Grupun -daki genel görüşmeye itibar gündengüne azaldı. Buna karşılık, AP-lilerin muhaliflere kızgınlığı arttı. Hattâ bu kızgınlık, haftanın başında Salt günü Mecliste cereyan eden komik bir olayla daha da belirgin hal aldı.

O gün Mecliste, CHP Grupunun. Turizm ve Tanıtma Bakanı Nihal Kürşat hakkındaki gensoru önergesinin gündeme' alınıp alınmaması tartışılıyordu. Sıra TİP sözcüsü Çetin Altana gelince, hava birden gerginleşti. AP'liler Altana sataşıyorlar, Altan da onlara lâf yetiştirmeğe çalışıyordu ki Başkan Ahmet Bilgin Çetin Altana müdahale etti ve sözünü keseceğini bildirdi. Altanın cevabı, bardağı taşıran damla oldu. Meclise o celse başkanlık etmekte olan Bilgine dönen Çetin Altan,

"— Size bir fransız sözüyle cevap vereyim: Bir marangoz hatası olarak bizden yüksekte bulunuyorsunuz" dedi.

AP'liler birden bağınşmağa başladılar. Başkan Bilgin hatiple uğraşırken, Başkanlık Divanına» Çetin Altanın üzerinde silâh bulunduğu yolunda bir ihbar yapıldı. Bunun üzerine Başkan, Altanın üzerinin aranması için celseye ara verdi. Çetin Altan ise kürsüden inmiş, TİP sıralarına doğru ilerliyordu. TİP milletvekili Kemal Nebioğluna yaklaştıktan sonradır ki, AP'lilerle Kamal Nebioğlu arasında bir kovalamacadır başladı. AP'liler, Altanın, silâhını Nebioğluna verdiğini iddia ederek, o sırada salonu terkeden Nebioğlunun peşine düştüler. Nebioğlu Millî Savunma Bakanlığının önüne vardığında, AP'li bir milletvekili kendisine güçlükle yetişebildi. Nebioğlu ise, bir taksiye atladığı gibi oradan uzaklaştı.

AP'liler Meclise elleri boş döndüler ve hırslarını, koridorda buldukları TİP'li milletvekillerini tartaklayarak aldılar.

Dokunulmazlık meselesinin sinirleri ne derece ve nereye kadar gergin tutacağı merak edilmektedir.

C.H.P.

İşçi Bürosu çalışıyor

Bir grup insan, CHP Genel Merkezindeki odalardan birisinde oturmuş, hararetle bir meseleyi tartışıyordu. Bunlardan uzun boylu, gür saçlı ve içlerinde en genç olanı, başkan durumundaydı. Konu, yapılacak çalışmaların planlanması ve bu arada, örgütün nasıl kurulacağı idi. Toplantıda bulunanlar, düşüncelerini teker teker söylüyor, birtakım illerden isimler veriyorlardı. Başkan durumundaki genç adana, önündeki kâğıda bunları not ediyor v zaman zaman arkadaşlarına, kendi düşüncelerini açıklıyordu.

Merkez Yönetim Kurulu üyesi ve Sakarya milletvekili Hayrettin Uysalın hazırladığı bir projeye uyularak, Parti Genel Merkezinde, CHP'li işçi liderlerinden kurulmuş olan Genel Merkez İşçi Bürosu, kuruluş ve örgütlenme çalışmalarıyla ilgili bu toplantısını, geçtiğimiz hafta Cumartesi günü yaptı. Başkan durumundaki genç adam, Ges-İş Sendikası Genel Sekreteri Erol Aykardı. Toplantının sonunda, yapılan çalışmalar hakkında bilgi veren Aykar, Büronun, merkezleri Ankarada bulunan sendikaların Or tanın Solunu benimsemiş bazı yöneticileri tarafından kurulduğunu, altı kişinin, Merkez Yönetim Kurulu olarak görev yaptığını, işçi kütlelerinin yoğun olduğu 21 ilde daha büroların kurulacağını söyledi. Merkez bürolarıyla il büroları, çevrelerindeki işçileri, Ortanın Solu inancı etrafında toplamak, işçilerle ilgili hukukî sorunları izlemek ve Anayasa açısından işçileri aydınlatmakla görevliydiler.

Genel Merkezdeki bu İşçi Bürosu, bir yandan, düzenli toplantılarla harıl harıl yeni plânlar hazırlarken, bir yandan da Genel Merkez tarafından plânlanan bölge toplantıları için son hazırlıklar yapılmaktaydı. Üç-beş günlük seminerler halinde düzenlenecek bu toplantılarda, Ortanın Solu için halka önderlik edecek gençlerin yetiştirilmesi ve bunların aracılığıyla ülkenin en ücra köşelerine kadar ulaşılması düşünülüyordu. Bu münasebetle plânlanan ilk toplantı, 5 Ağustos günü Bursada yapılacaktır. Beş gün sürecek olan toplantıda Genel Sekreter Ecevit, Parti Meclisi üyesi

Besim Ustünel, Doçent Cevat Geray. Merkez Yönetim Kurulu üyesi ve Genel Sekreter Yardımcısı Muammer Erten, sendikacı Engin Ünsal, Merkez Yönetim Kurulu üyesi Hayrettin Uysal ve Prof. Nermin Abadan hazır bulunarak, seminere katılacaklara çeşitli konularda bilgi vereceklerdir.

Parti Meclisinde faaliyet

CHP, türlü vesilelerle. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda başarılı sınavlar verir ve Ortanın Solunu hızla halka indirebilmek için geniş programların hazırlığım yaparken. Parti Meclisi de, geçtiğimiz hafta Cuma günü bir toplantı düzenledi. Genel Başkan İnönünün başkanlık ettiği ve iki gün süren bu toplantıda, parti-içi ve ülkeyle ilgili çeşitli iç ve dış konular ele alındı. Toplantının ilk günü yaptığı konuşmada özellikle Kıbrıs konusu üzerinde duran Genel Başkan, Demirelle bu konuda yapmış olduğu son görüşmelere ait düşüncelerini açıkladı. Ayrıca, AP iktidarının siyasi ve ekonomik alanlardaki olumsuz tutumu, son olayların ışığı altında değerlendirildi. Konuşan Parti Meclisi Üyeleri, genellikle, Ortanın Solunun süratle yayılması karşısında AP İktidarının giriştiği yıkıcı propaganda kampanyası. Yetki Kanununun yaratacağı sonuçlar, İş Kanunu tasarısı ve Elbistanda vukubulan sünnî - alevî çatışması üzerinde durdular.

Haftanın başındaki Sah günü yayınlanan Parti Meclisi bildirisinde ise bu hususlar hakkında CHP'nin görüşü belirtiliyor ve AP İktidarı - CHP ilişkileri konusunda şöyle deniliyordu:

"Ortanın Solu hareketini, politika hayatımızda alışılagelmiş bazı yalan ve iftira tertipleriyle türk ulusuna olduğundan başka türlü tatutabileceğini ve CHP'yi zayıflatabileceğini sanan iktidar, bu umudunu yitirdikçe, Ortanın Solu hareketinin geniş halk toplulukları tarafından gitgide daha iyi anlaşılıp benimsenmekte olduğunu ve CHP' ye yeni canlılık ve güç kazandırdığım anladıkça, belirli bir kaygı ve telâş içine düşmektedir."

CHP Meclisi son toplantısında
Kârlı bilanço

Propaganda

Çanak sesleri artınca..

Geçtiğimiz haftanın başlarında birgün, T.B.M.M. binasının zemin katındaki dolaplarım açan milletvekili ve senatörler, adreslerine gelmiş zarfların arasında bir de kitap buldular. Ancak bu defa, her zaman yaptıkları gibi yapmadılar; yani kitabı, okumadan çöp sepetine atmadılar. Çünkü bu seferki kitabın değişik tarafları vardı: Bir kere, dikkati çekecek kadar hacimliydi ve çok iyi cins bir kâğıda basılmıştı. İkincisi, üzerinde bir de fiyakalı kart bulunuyordu. Milletvekili ve "senatörlerin dikkatini çeken husus, kitaptan çok, bu kart oldu. Çünkü kart, Turizm ve Tanıtma Bakam Nihat Kürşada aitti ve üzerinde, "Turizm ve Tanıtma Bakam Nihat Kürşad hürmetleriyle takdim eder" yazılıydı.

Turizm ve Tanıtma Bakam Nihat Kürşadın hürmetleriyle takdim ettiği kitap eğer "Türkiyede Komünizm ve Sosyalizm Faaliyetleri" adını ve Fethi Tevetoğlu imzasını taşımamış olsaydı, belki yine de üzerinde durulmayacak, şöyle bir karıştırılıp, malûm yere havale edilecekti. Fakat birtakım özellikler biraraya gelince zihinlerde çeşitli sorular ve çağrışımlar belirdi.

AP Samsun senatörü olan yazarın özellikleri ve kişiliği iyi bilindiğinden, daha çok, böyle bir kimsenin yazdığı ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca devlet kesesinden açıkça desteklenen 30 lira fiyatlı kitaptan bol miktarda alınarak parasız dağıtılması hususu üzerinde duruldu.

Daha önceleri aynı konuda yayımlanmış pek çok kitap bulunduğu halde böyle bir "destek"e lüzum görmeyen Kürşadın bu defaki ilgisinin sebebi acaba neydi? Ayrıca, aynı kitaptan daha başka yerlere gönderilmiş olduğu da biliniyordu.

Turizm ve Tanıtma Bakam Nihal Kürşada göre, Bakanlığı ve kendisi, normal görevlerini yapmışlardı. Çünkü kendi Bakanlığı, bir, "enformasyon Bakanlığı"ydı. "Bazı çevrelerin bazı konularda bilgi sahibi olmalarını sağlamak", bu Bakanlığın "görevi"ydi.

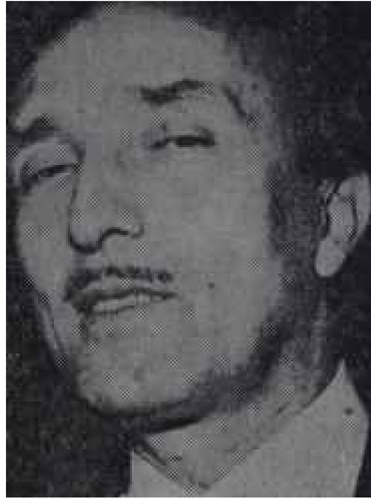
Turizm ve Tanıtma Bakanlığının bu kitaptan 1400 adet satın aldığını ve 28 bin lira para ödediğini bilenler, kazın ayağının hiç de, Kürşadın söylediği gibi olmadığını ve işin içinde birtakım hesapların bulunduğunu ileri sürmekten çekinmediler. CHP Samsun milletvekili Yaşar Akal, Perşembe günü, Kürşadın kitaba iliştirerek milletvekillerine gönderdiği, kartviziti arkadaşlarına gösteriyor,

"— Kitabı satın aldığı yetmiyormuş gibi, kartını iliştirip dağıtmaktan da çekinmemiş. Bu bir skandaldir. Harekete geçeceğiz" diyordu.

Devlet parasıyla iftira kampanyası

Geçtiğimiz hafta Cuma günü toplanan CHP Meclis Grup Genel Kurulunda mesele, enine boyuna eleştirildi. Bu konuda gensoru açılmasını isteyen bir önergenin kabu-

Tevetoğlunun kitabı ve Bakan Kürşat
Komünizm böyle sömürülüyor

lünden sonra söz alan Genel Sekreter Bülent Ecevit, kitabın içinden örnekler vererek, devrimci kuruluşlara, bazı yayın organlarına ve şahıslara iftira edildiğini, kitabı satın alıp dağıtmak suretiyle Turizm ve Tanıtma Bakanlığının da bu iftirafara katıldığım söyledi. Orhan Birgit ise meseleyi bir başka açıdan ele aldı ve Kürşadın, "AP Grupunda görüşülen porselen yolsuzluğu dolayısiyle ayyuka çıkan çanak > çömleklerin sesini, nüfuzlu Grup üyelerine binlerce lira ödeyerek bastırma yoluna gittiğim" söyledi.

CHP Trabzon milletvekili Ali Rıza Uzunerin Grup toplantısında açıkladığına göre, Kürşadın Tevetoğlunun kitabına gösterdiği ilgi karşısında, Tabiî senatör Haydar Tunçkanat da Turizm ve Tanıtma Bakanlığına başvurarak, bir süre önce Cumhuriyet Senatosunda açıkladığı ve sonra kitap haline getirdiği, CİA ajanı Dickson'un raporunun da Bakanlıkça satın alınıp dağıtılmasını ve gelirinin ulusal bir derneğe bırakılmasını teklif etmiştir. Ayrıca, CHP İzmir senatörü Hüseyin Atmaca ise, ayni günlerde Cumhuriyet Senatosuna bir soru önergesi vererek, Tevetoğlunun kitabından Bakanlıkla rın, genel müdürlüklerin ve iktisadi devlet teşekküllerinin kaçar tane satın aldığının Başbakan tarafından açıklanmasını istemiştir. Öte yandan, bazı milletvekili ve senatörler de. Meclis tatili sırasında bu konuda geniş araştırma yapacaklarını ve elde edecekleri bilgilerle, gelecek dönemde bir Meclis araştırması açılması için çalışacaklarını bildirmişlerdir.

CHP Genel Başkanının deyimiyle, "hamiyetle kolay kazancı birarada yürütmeyi başarmış muhtelif vatandaşların İktidar tarafından resmen desteklenmesi bir yana, devrimci kuruluşlara ve şahıslara yöneltilen çirkin iftiralar devlet parasıyla açıktan yayılmaktadır. Bu, Demirel iktidarının başlattığı yeni ve tehlikeli bir gidişin ne başlangıcıdır, ne de sonu olacağa benzemektedir. Elbette ki İktidar, Yetki Kanunuyla yaratılmak istenen "plân milyonerleri"nin yanında, "komünist uzmanı" milyonerler yaratmayı da ihmal edemezdi.

Kıbrıs

Dumanlı havalar

Deprem yüzünden Konyadaki temel atma gezisini yarıda keserek Adapazarına giden Başbakan Süleyman Demirelin, geçtiğimiz haftanın son günü saat 16.30'da askeri bir uçakla Ankaraya döndüğünde ilk işi. Dışişleri Bakanı Çağlayangili yanına çağırmak oldu.

Başbakanla Dışişleri Bakanının bu acele görüşmesi, ilginçtir. Zira işin normali, deprem bölgesinden dönen bir Başbakanın, her şeyden önce, ilgilileri toplayıp, felâketle ilgili âdi tedbirler için direktifler vermesidir. Oysa Başbakan, depremi bir yana bırakarak, Çağlayangili istiyordu. Demek ki, İktidarın başımn, o an için, depremden bile daha çok önemsediği bir mesele vardı.

Demirel, Çağlayangilden, Kıbrısla ilgili ton gelişmeleri sordu. İkisi, uzun süre, mesele üzerinde kafa yordular.

Şu günlerde AP İktidarının yönetici beyinlerini en çok Kurcalayan mesele, Kıbrıstır. Bu mesele üzerinde yoğun bir milletlerarası faaliyet dikkati çekmektedir. Bütün belirtiler, bir kotarma niyetini işaret etmektedir. Kıbrıs meselesi, bu safhada, belirli bir çözüme götürülmek istenmektedir. Bu niyetin sahiplerinin Amerika, İngiltere ve Yunanistan olduğu artık anlaşılmıştır. Yoğun çabalar sarf edilmektedir. Tabii, bu faaliyetlerin önemli bir kısmı da, herhangi bir çözümün başarısı için mutabakatı şart olan Ankarada cereyan etmektedir. İngiliz Bakanı Mulley'in ve ondan hemen sonra da Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'ın Kıbrıstaki özel temsilcisi Tafall'ın Türkiyeyi ziyaretleri, yaptıkları ilgi çekici temaslar, tam bu sırada Türk Dışişleri Bakanının verdiği anlamlı demeçler ve diğer başkentlerden gelen, meseleyle ilgili haberler, deprem bölgesinden, dönen Başbakanın ilk iş olarak Dışişleri Bakanını aramasını haklı gösterecek niteliktedir.

Sondaj safhası

Mulley'in ziyareti ile birlikte türk basınını dolduran, ingiliz üslerine karşı enosis formülü ile ilgili haberler resmen yalanlanmıştır. Oysa Dışişleri Bakanlığı çevrelerini şöyle bir kolaçan edenler, bu teklifin enine boyuna tartışıldığını görmüşlerdir. Dışişleri yetkililerinin bu teklif hakkındaki konuşma biçimleri şöyledir:

"— İngiltere, bugün için, Adada bulunan üslerini Türkiyeye vermek gibi bir teklifi resmen yapmamıştır!"

Diplomat diliyle sarfedilen bu sözlerin, konuştuğumuz türkçeye tercüme edildiği takdirde, anlamı şudur: "İngiltere, bugün Adada bulunan üslerini Türkiyeye vermeyi gayriresmî olarak teklif etmiştir".

Resmi yalanlamalar ve gayriresmî doğrulamalar... Birbirinin tersi olan bu iki davranış, son günlerde yanyanadır. Bu çelişmenin büyük bir şaşkınlığa ve tereddüde delâlet

ettiği yolundaki tahmin ise sıhhatli olmıyacaktır. Aslında, mesele çok basittir: Yeni bir teklifle karşılaşan AP iktidarı, sondaj yapmaktadır. Karşıkarşıya kalınan teklif, pek parlak değildir. İngiliz üsleri Türkiyeye, Ada ise Yunanistana! Bunu, Kıbrıs meselesini millî bir dâva olarak benimseyen türk halkına, kabul ettirmek pek mümkün değildir. Ama teklif, güçlü dostlardan gelmektedir. Bu itibarla, onları bir kalemde, gerekçesiz reddetmek de akıllılık olmıyacaktır.

İşte tam bu sırada, her nasılsa, teklifin gazetelere tafsilâtiyle aksedivermesi, Demirel ve Çağlayangilin sıkıntısını bir ölçüde gidermiştir. Böylece, türk kamuoyunun teklif karşısındaki tepkisinin öğrenilmesi fırsatı bulunmuştur. Sağcısı ve solcusu ile türk basım, teklifi tutmamış, şiddetli tepki göstermiştir. Bu tepki, AP İktidarının, nüfuzlu yabancı dostlara, "görüyorsunuz, tepkiyi kabul edemem" diyebilmesi fırsatım yaratmıştır. AP İktidarı bunu diyecek midir, demiyecek midir, bilinmez ama, İngiliz Bakanı Mulley, teklifinin açığa çıkmasından memnun olmadığını ifade eden küçük, fakat imalı bir davranışla bulunmuş, Londraya döndüğünde, BBC-ye verdiği demeçte, Türkiye ve Yunanistanın ikili müzakerelerde ancak tam gizliliğe riayet ettikleri takdirde başarıya ulaşılabileceğini söylemiştir. Yani, Mulley'e göre, tam gizliliğe riayet edilmemekte ve işler bu yüzden aksamaktadır, Bu, doğrudur. Meselâ, ingiliz teklifi konusunda tam gizliliğe riayet edilmemiştir. Ama, meselenin ancak tam gizlilikle halledilebileceğinin doğru bir teşhis olmadığını da Demirel Hükümeti dahi anlamıştır. Eğer Atinadaki gibi Ankarada da bir junta hükümeti bulunsaydı, Mulley'in görüşü doğru olabilirdi. İki diktatör, vardıkları gizli anlaşmaya uygun formülü bir emrivaki ile gerçekleştirirler, sonra da sansüre tâbi emirkülü basınları vasıtasıyla "kazanılan büyük zafer" edebiyatına veryansın edebilirlerdi. Ama İngiltere ve Amerika bakımından teessürle karşılanabilecek gerçek, ortada iki tane değil, bir tane dikta yönetiminin bulunmasıdır. Ankaradaki Demirel Hükümeti, Atinadaki Juntanın rahatlığına, malik değildir. Türk Hükümetinin kabul edebileceği teklifler, ancak türk milletinin kabul edebileceği tekliflerdir.

Tafall Ankarada

Mulley'in ziyareti ve teklifi ile ilgili tartışma ve tepkiler devam ederken, Ankaraya bir misafir daha indi. Bu, U'Thant'ın Kıbrıstaki özel temsilcisi Osario- Tafall 'di. Tafall, az daha gelemiyordu! Çünkü Atina, Birleşmiş Milletler yetkilisinin Ankara ve Atinaya yapacağı geziden ilk önce hiç hoşlanmamıştı. Juntacılar, enosisi istediklerini saklamadıkları şu safhada, Kıbrıs işinin Birleşmiş Milletlere aksetmesi ihtimalini düşünmek bile istemiyorlar, Tafall'ın gezisinin böyle bir ihtimali kuvvetlendirmesinden endişe ediyorlardı. Biliyorlardı ki, şu sıralarda mesele Birleşmiş Milletlere aksederse, çoğunluğu kazanacak tez, bu defa Türkiyeninki olacaktır. Oysa Tafall'ın, hiç de, Atinadaki Juntayı endişelendirecek niyetler beslemediği sonradan sezildi ve Juntacılar bu geziyi kabullendiler. Aslında bu gezi, Mulley'inki kadar önem de taşımıyordu. Kıbnstaki görevine yeni başlamış olan Tafall, mesele ile ilgili iki önemli, başkenti ziyaret etmek, Ada için aktüel, fakat nihai çözüm için ikinci derecedeki meseleleri görüşmek, tarafları tanımak istiyordu.

Demirel - Çağlayangil ve Tafall
"Üç ahbap çavuşlar?

Tafall, geçen hafta Perşembe günü sabaha karşı saat 2'de Ankaraya geldi. O gün öğleden sonra, temaslarına, Dışişleri Bakanlığında başladı. Saat 16'da İlter Türkmen ve Kıbrısla ilgili diğer türk diplomatları ile görüştü. Türk diplomatları, Tafall'dan, Adadaki darbe ihtimalini sordular. Birleşmiş Milletler gözlemcisi, ihtiyatlı bir dille, böyle bir habere mesnet teşkil edecek delile rastlamadığım söyledi. Bu. fazlasıyla diplomatça bir cevaptı. Aslında Ada, bir barut fıçısı halindedir ve her türlü ihtimâl beklenebilir. Küçücük Kıbrıs adasında halen, yedi değişik silâhlı kuvvet vardır: 1) Üslerdeki ingiliz birlikleri, 2) Birleşmiş Milletler Barış Gücü, 3) Türk alayı, 4) Yunan alayı, 5) Türk mücahit ordusu, 6) Yunan İşgal kuvvetleri, 7) Rum millî muhafız kuvvetleri...

Adadaki bu çeşitli silâhlı kuvvetlerin en etkilisi, tabii ki, At inanın emrinde bulunan kuvvetlerdir. Bunlar, dış müdahale olmazsa, Adada herşeyi yapabilecek, bu arada Makariosu da devirecek güçtedirler. Yunan juntasının Makarios yönetimini istemediği, fırsat bulduğu an darbe yapacağı bilinmektedir. Bu darbeyi geciktirecek tek sebep, böyle bir darbe karşısında Türkiyenin hareketsiz kalmıyacağının tahmin edilmesidir. Çağlayangil, emrivakiler karşısında Türkiyenin, kendi uhdesine düşeni tereddütsüz yapacağım sık sık tekrarlamaktadır.

Darbe ihtimalini varit görmediğini söyleyen Tafall, ertesi gün de temaslarına devam etti ve Öğleden sonra Çağlayangille görüştü.

Nasıl bir formül?

Birleşmiş Milletler gözlemcisi temaslarını tamamlayıp Atmaya müteveccihen Ankaradan ayrıldıktan sonra, Kıbrıs konusundaki hararetli hava sona ermedi. Bu arada, Tafall'ın da Mulley gibi Türkiye ile Yunanistan arasında ikili müzakereleri tavsiye ettiği söylentisi yayıldı. İlgi çekici husus, AP İktidarının ikili görüşmelere meylettiğine dair belirtilerdir. Çağlayangil, geçtiğimiz hafta âni olarak, gazetecileri makamına davet ederek bir demeç vermiş, "Makariosu muhatap kabul etmiyoruz" demiştir. "Bağımsız ve federal Kıbrıs" tezi için ortam çok uygunken, -Makarios, Juntaya karşı bu alternatifi kabul edebilir-, Çağlayangilin, söylenmesi ne zorunlu, ne de yararlı olan bu cümleyi sarfetmesi anlamlıdır. Makariosu muhatap kabul etmeden çözüm aramak demek, Junta ile ikili görüşmelere gitmek demektir. Bu da, eğer zemin enosis değilse, Junta için mümkün değildir. Demek ki, AP İktidarının niyeti, Atmadan koparacağı tavizin büyüklüğünü tatminkâr ölçüye ulaştırmaktan ileri gitmemektedir.

Ana muhalefet partisi CHP ise, son Parti Meclisi toplantısından sonra yayınladığı bildiride "federatif ve bağımsız" bir Kıbrıstan bahsetmiş, CHP'nin, ancak türk topluluğunun haklarını koruma esasına dayanan ve "enosise karşı" bir tutumu destekliyebileceğini kapalı bir ifade ile belirtmiştir.

Çağlayangil de, yaptığı âni basın toplantısında, "Kıbrıs konusuna çözüm yolu için Muhalefetle görüş birliği içinde misiniz?" sorusuna şu cevabı vermiştir;

"— Muhalefet lideri ile, bir görüş birliği içinde olmak için değil, kendisine bilgi vermek için görüştük. Görüş birliği için, varılan bir sonuç yok ki... Ancak, Kıbrıs sorununun çözümü ile ortaya koyduğumuz dört temel ilkede hiç bir ihtilâfımız yoktur."

Çağlayangilin ihtilâf olmadığını söylediği dört temel ilke, çok genel mahiyettedir. Bu bakımdan, şu anda gerçek, İktidarla Muhalefeti birleştiren bîr formülün ya mevcut olmadığı, ya da, eğer varsa, bu formül üzerinde görüş birliği bulunmadığı merkezindedir.

İ. Sabri Çağlayangil
Bu yiğit böyle yoğurt yiyor!

Ziyaretler

"Viva Fapa!"

(Kapaktaki Papa)

Tam, İstiklâl Marşı söylenirken, bir adamın başından bir takke uçuverdi. Hava alanını dolduran kalabalığın büyümüş gözleri, uçan takkeyi izledi. Bir polis fırladı, takkeyi yakaladı ve büyük bir saygıyla taşıyarak, götürüp sahibine teslim etti. Polisin saygısı tamamen yerinde, diplomasi ve protokol kurallarına uygundu. Çünkü bu takke, yarım milyar katoliğin ruhanî lideri ve Vatikan Devletinin Başkam muhterem Papa VI. Paul hazretlerine aitti.

Olay, haftanın başında Salı günü, saat 10.10'da, Yeşilköye biraz önce ayak basmış olan Papa VI. Paul için yapılan karşılama töreni sırasında cereyan etti. Millî marşlar bitince, binlerce gayrimüslim karşılayıcının hançeresinden şu iki kelime döküldü:

"— Viva Papa!."

Törende münasebetsizlik yapan sadece rüzgâr değildi. Yüzlerce yabancı fotoğrafçı, filmci ve televizyoncunun kamerası, başka bir münasebetsizliği tespit etti. Bu, Türkiyeye özgü bir münasebetsizlikti ve Papanın uçağı daha alana inmeden başladı:

Yeşilköy Hava alanında, Şeref salanunun 500 metre kadar ilerisine on tekerli büyük bir askerî treyler çekilmişti. Yüze yakın yerli ve yabancı gazeteci, treylerin üzerine çıkmış, film makinelerini kurmuş, fotoğraf makinelerini ayarlamış, bekliyordu,

Askerî treylerin her yanı, salkımsaçak, gazetecilerle doluydu. Treylerin üzerinde yer bulamıyanlar, onun önündeki piste dizilmişlerdi. Birden, ne olduğu anlaşılamadan, elliden çok polis koşarak geldi ve tam gazetecilerin bulunduğu yerin önünde durdu. Bu arada iki polisin, kucaklarındaki halatları güçlükle taşımağa çalıştıkları görüldü. Derken polisler, 20 metre yarıçapında bir daire teşkil edecek şekilde, gazetecilerin bulunduğu sahayı halatla çevirdiler. Yerde ve treylerin üzerindekiler, polislerin bu acayip hareketlerini hayretle seyrediyorlar, bir kısmı da fotoğraf ve film makinelerini, olayı tesbit için çalıştırıyordu. Saat 9.45'te, gazetecilerini halatla çevrilen sahanın dışına çıkmaları yasak edildi! Bütün bu işgüzarlığın kim tarafından düzenlendiği araştırılırken, Papayı taşıyan uçak da Hava alanına indi.

"Takdiri ilâhi"

Saat 10.03'te alana inen uçağın adı. Saint Paul'dü. Kapı açıldığında ilk olarak, -şu anda artık tarihî şöhrete erişmiş olan- yaramaz beyaz takkesi, beyaz entarisi, kırmızı cüppesi ve kırmızı ayakkabıları ile Papa VI. Paul göründü. Arkasından, özel kıyafetleriyle kardinaller ve başpiskoposlar geliyordu.

Papayı Cumhurbaşkanı Sunay karşıladı ve el sıkıştılar. Demirel ve diğer devlet ricaliyle el sıkışan Papa, Athenagoras ile kucaklaşarak öpüştü. Bu olay yine, hristiyan kalabalığın "Viva Papa!" sesleriyle karşılandı.

Tören için hazırlanan yerde önce, Sunay, sonra Papa, nezaket nutukları iradettiler. Papanın, İstanbula gelişini "takdir-i ilâhî" ile izah etmesi ilgi uyandırdı.

Papa, Valinin arabasıyla şehre girdi. Herhangi bir tepkiden endişe edildiği için, şehre Vatikan bayrağı asılmamıştı. İstanbul, değişik bir gün yaşıyordu. Doğrusu ya, Fatihin 1453'te İstanbulu alışından bu yana, bu büyük ve tarihî şehirde hristiyanlar böyle bir gün yaşamamışlardı. Papa, şehre girerken önünden yahut yakınından geçtiği

kiliselerin çanları çalıyor ve bu, mutantan ve mistik bir hava yaratıyordu.

Papa, Pangaltıdaki Vatikan temsilciliğine giderken yol boyunca öbek öbek toplanmış olan kalabalıklar "Viva Papa!" diye bağırdılar. Ağlayanlar, heyecandan fenalık geçirenler de vardı.

Şale Köşküne giden Papa, Demirel, Sunay ve Çağlayangille görüştü ve programını büyük bir süratle tamamladı. Akşamüzeri Fener Patrikhanesinde Athenagorasla görüştükten sonra Fener Patrikhanesine girerken, Aya Yorgi Katedralinin boğuk sesli çanları durmadan çalıyordu.

Dünyanın gözleri

Bu ziyaret dolayısiyle özellikle batı dünyasının gözleri Türkiyeye çevrilmişti. Amerikan, fransız, İtalyan gazetelerinin ikişer, Paris Match, Time, Life dergilerinin onar kişilik muhabir kadroları, İtalyan Televizyonunun, olayı doğrudan doğruya verebilmek için İstanbul, Efes ve Atinada üslendirdiği 150 görevlisi; Amerikan Telstar suni peyki aracılığıyla yayın yapacak olan Amerikan NBC, CBS ve ABC televizyonlarının ekipleri harıl hani çalışıyorlardı. Yabancı gazetecilerin sayısı 321'i buluyordu..

İstanbulda Hilton Oteline kurulan basın bürosuna yerleştirilen ve Avrupa ile doğrudandoğruya irtibatı sağlanan 3 telefon ve 2 teleks makinesi -ki yabana gazeteciler bu tedbiri çok yetersiz bulmuşlardırtam kapasite ile yurt dışına haber ulaştırıyordu.

Son yıllarda Türkiyede cereyan eden hiç bir olay, yurt dışında, bu derece ilgiyle izlenmemiştir. Hatta Papa daha Yeşilköye ayak basmadan günlerce önceden itibaren dünya basın ve yayın organlarında bu ziyaretle ve Türkiye ile ilgili bir kampanya başlamıştı. Türkiye, İstanbul, Efes ve Meryem Ananın Evi hakkında yayın yapılıyor, makaleler yazılıyor, film ve resimler gösteriliyordu.

Turk turizminin sorumluları ile birlikte bu durumdan müthiş memnun olan ve ellerini ovuşturan birisi daha vardı: Efesteki Meryem Ana Kilisesinin Rahibi Filibert.

"— Eskiden Kiliseye günde bir otobüs ya gelir, ya gelmezdi" diyen Filibert, son durumu ise şöyle anlatıyordu:

"— Ancak Papa hazretlerinin - Meryem Ana Evini ziyaret edeceği doyulunca, Ulu Bakirenin son günlerini yaşadığı ev ,turist akınına uğradı. Günde 10-15 otobüs dolusu turist geliyor. Yalnız son bir hafta içinde 19 çift, Meryem Ana Evinde nişanlandılar.."

Aziz Janın iyiliği

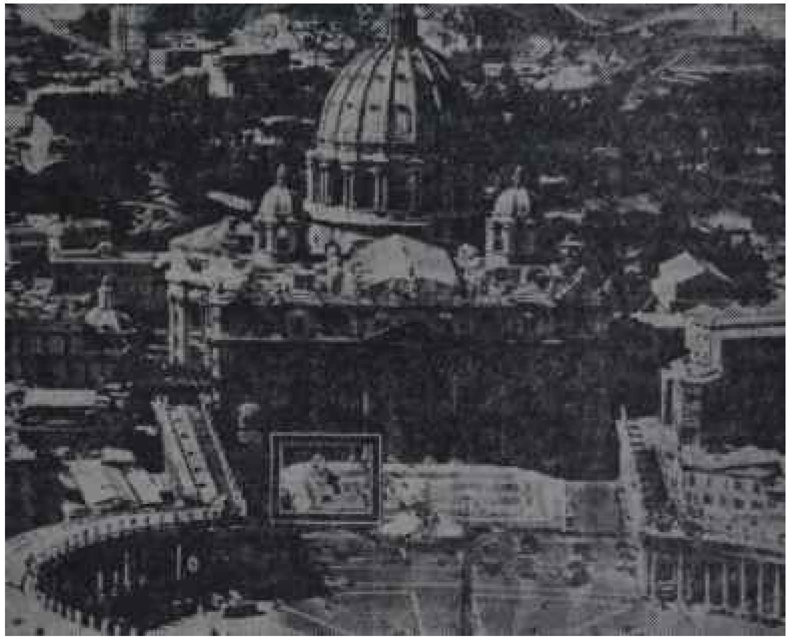
papanın ziyaretinin türk turizmine olumlu etkilerini ifade ederken, bundan 1930 ile 1935 yıl kadar önce Anadoluya, yanında ihtiyar bir kadınla gelen bir şahsı unutmak nankörlük olacaktır. Bu şahıs, Sen Jandı, yâni "Aziz Jan"; yanındaki ise, "Kutsal Bakire" Meryem. Söylentiye göre, İsa Peygamber tarafından, anası Meryemi muhafazaya memur edilen Aziz Jan, Kudüste hristiyanlara yapılan zulümler üzerine, Meryemi alarak, önce Efese, bir süre sonra da, Bülbül dağında bugün hâlâ ayakta duran eve götürmüştür. Meryem Ananın 101 yaşına kadar yaşadığı "T" şeklindeki bu mütevazi ev, Selçuğa 9, İzmire ise 80 kilometre uzaklıktadır. Bu ev, dört kısımdan müteşekkildir. Ortadaki asıl binada bir taş ve bu taşın üzerinde altın bir kalp vardır. Bu, İsanın kalbini temsil etmektedir.

Hristiyan kaynaklar, Meryem Ananın, gökyüzüne i yükseldiği yıla kadar burada yaşadığını kaydetmektedirler. ilk olarak, M.S. 431 yılında, Efesteki Meryem Kilisesinde yapılan bir toplantıda, Meryem Ananın Efeste yaşadığı bildirilmiştir. 891 yılında yapılan bir araştırma, Bülbül dağının, Meryem Ananın yaşadığı yer olduğunu ortaya koymuş, bir yıl sonra da bugünkü ev meydana çıkarılmıştır. İlk defa 1896'da burası "Kutsal Yer" ilân edilmiş ve son olarak Papa XXIII Jan, tereddütleri tamamen dağıtacak şekilde açıklama yapmış, Meryem Ananın bu evde yaşadığını, buranın kutsal bir hac yeri olduğunu ilân etmiştir. Meryemi Türkiyeye getiren Aziz Jandan sonra Meryemin Evinin kesin bir hac yeri olduğunu ilan etmek, Papa XXIII. Jana nasip olmuştur. Papa Janın bu hususla ilgili tebliği şöyle son bulmaktadır:

"Katoliklerin, yılın herhangi bir günü Meryem Ananın Efesteki evini ziyaretlerinde gerekli duaları yaptıktan sonra günahlarının son olarak affından faydalanmalarına karar verilmiştir. Bu, aziz,hac yerlerine mahsus olan imtiyaz yenilenmeğe lüzum kalmıyacak şekilde devamlıdır ve itiraz kabul değildir.."

Papa niye geldi?

Papanın Türkiyeyi ziyareti elbette ki türk turizmini kalkındırmak

Papalığın merkezi Vatikan
Din ve *devlet birarada*

amacına, matuf değildir. Türk tulizmi bakımından bu ziyaretin olumlu etkileri, aslına bakılırsa, sadece, bu ziyaretin sonuçlarından bir kısmını teşkil edecektir. Ziyaretin sebepleri ise, başta hristiyan kiliselerini birleştirme amacı olmak üzere, son Arap . İsrail savaşından sonra mesele olarak beliren Kudüsün durumunu Atbenagoras ve türk yetkilileri ile görüşmektir. Elbette ki, bundan önceki türk dostu Papa XXIII. Jan zamanındanberi günden, güne ilerleyen Türkiye - Vatikan dostluğu da bu ziyareti etkilemiştir.

Papa Paul'ün Türkiyeyi ziyareti, beşinci gezisi olmaktadır. Papa, daha önce Kudüse, Hindistana, Birleşmiş Milletlere ve Portekize gitmiştir. Papalık tahtına oturmadan önce Vatikanın dışişlerini yönetmiş olan VI. Paul, XXIII. Janın koyduğu amaçlar üzerinde daha yoğun bir tempo ile yürümektedir. Bu hedefler arasında, kiliselerin birliği; Kilisenin, zamanın sosyal ve ekonomik- şartlarına uyması, fakir sınıfların durumunun düzeltilmesi için gayret göstermesi ve barışçı çabalar bulunmaktadır. Bu sonuncusu "Pacem in Tenis" diye ifade edilmektedir. Anlamı, "Cihanda Barış"tır.

Bugün, yüzyılların mutaassıp Katolik Kilisesine, çağın gereklerine uygun, oldukça ileri bir kimlik vermek için çaba gösteren Papa VI. Paul, görevine 21 Haziran 1963'te seçilmiştir. O gün, Vatikandaki tarihî Sistine Kilisesinin bacasından yükselen ince, beyaz duman, meydana toplanmış onbinlerce hristiyanı çok heyecanlandırmıştı. Oylama sona erdiğinde, Milano Başpiskoposu Giovanni Batista Montini "Paul VI" unvanı ile Papalık tahtına seçildi.

Başpiskopos Montini'nin yerine geçtiği müteveffa Papa XXIII. Jan, Katolik Kilisesine yepyeni ufuklar açmış bir şahsiyettir. On yıl Türkiyede kalmış ve bu memlekete derin sempati ile bağlanmıştı. Papa XXIII. Jan, 1958 yılında seçildikten sonra idealini derhal açıklamış, bit konsil toplanacağını ve bütün hristiyan kiliselerinin birleşeceğini ifade etmişti. Büyük direnmelere rağmen bu yöndeki faaliyet yürüdü. 1960 yılında Canterbury Başpiskoposu Geoffrey Fischer, Papayı ziyaret etti ve bu idealin ilk adımı atılmış oldu. Papa, meseleyi daha da geliştirmek için, Katolik Kilisesinin en yetkili ve büyük kurulu olan Ekümenik Konsili topladı, fakat kendisi toplantı sırasında öldü.

Bu beklenmedik Ölüm, herkesi merak içinde bırakmıştı. Kiliselerin birleştirilmesi çalışması yarıda mı kalacaktı? Fakat "Çalışanların Kardinali" diye tanınan reformcu Milano Başpiskoposu, Papalığa seçilince tereddütler dağıldı. Yeni Papa, en az,.müteveffa XXIII. Jan kadar reformcu ve aynı amaçlan güden bir Kilise lideri idi. Kaim kaşlı, çukur gözlü, ince yapılı bir insan olan VI. Paul, Milanolu işçiler, sabahleyin saat 5'te çalan kilise çanları yüzünden uykularının bozulduğunu kendisine söyleyince, Milanodaki 500'e yakın kilisenin zahgoçuna, zorunluluk olmadıkça, sabah erken saatte çan çalmamalarını emretmişti. Yeni Papa, Kardinalken, emekçi simim seviyesinin yükseltilmesinden; özel teşebbüsün, çalışanların meşru haklarını zedelememesi gerektiğinden sık sık bahsederdi. Bu yüzden kendisinin marksist blduğu yolunda ithamlar bile yapılmıştı.

Papa VI. Paul'ün kabul salonu
"Pacem in terris = Cihanda barış"

Hızlanan birleşme çabaları

Katolik ve Ortodoks kiliselerini birleştirme çabaları, 1965 yılında VI. Paul'ün, iki kilisenin, karşılıklı aforozunu kaldırması ile hızlandı. Vatikan, bu gayretlerinde en arzulu ortodoks merdi olarak, karşısında Fener Patrikhanesini buluyordu. Buna karşılık, Atina, Moskova, Sofya ve Belgrat Ortodoks kiliseleri bu çabaları kuşku ile izliyorlardı. Birleşme çabalarında en büyük engellerden biri de, Katolik Kilisesinin merkezi temsile sahip bulunmasına karşılık, Ortodoks Kilisesinin merkezî otorite tanımaması idi. Gerçi Fener Patrikhanesi, görünüşte, en yüksek kilise idi ama» Bizansın fethindenberi bu üstünlük sadece isimde kalmıştı. Athenagoras, bu birleşme çabalarını, biraz da diğer ortodoks kiliseleri üzerinde nüfuzunu kabul ettirebilmek ümidiyle destekliyordu. Nitekim son yıllarda Atuenagoras, sabırsızlık gösterdikçe, Vatikandan, "Bekle ve sabırlı ol" ikazım almaktaydı.

Papanın son ziyareti, Vatikanın Fener Patrikhanesinin ayağına gitmesi anlamını taşımaktadır. Tabii bu, Athenagorası bayram sevincine sürüklemiştir. Papanın, kendisinin ayağına gelmesi, bir bakıma Athenagorası Ortodoks Kilisesinin fiilî lideri durumuna yükseltmektedir.

Kuvvetlenen bir Fener Patrikhanesi, muhakkak ki, Türkiyenin millî menfaatleriyle bağdaşamaz. Bizansın mirası dâvası güdülürken, yunanlıların "Megalo İdea"larının mihraklanndan biri olan. Fener

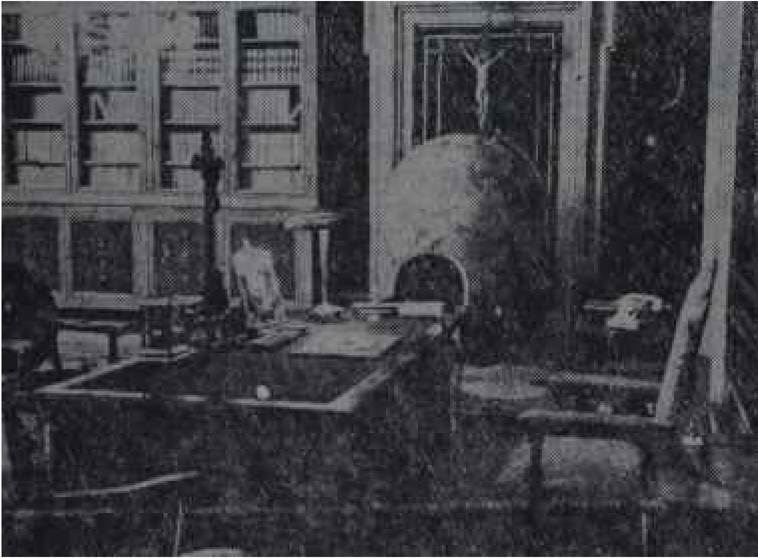
Patrikhanesinin kuvvet ve nüfuz kazanması elbette ki zararlıdır. Hele Papa, söylendiği gibi, Türkiyeden, Fener lehine tavizler isterse, çok dikkatli davranılmalıdır.

Papanın ziyaretinin Türkiye için kritik yönlerinden biri de, Papa ile Patrik arasında Kudüs meselesinin görüşülmesi ihtimalidir. Yayılan haberlere göre İsrail, Papaya, Kudüsteki kutsal hristiyan eserlerinin mülkiyetini ilgili kiliselere vermeyi teklif etmiştir. Vatikan buna taraftardır. Papa, Athenagorası da, bu konuda müttefik olarak yanına almak isteyecektir. Oysa Türkiyenin Ortadoğu konusundaki tezi, bu formülle çelişmektedir. Bilindiği gibi Türkiye, İsrailin, işgal ettiği topraklardan çekilmesini istemekte ve arap tezini desteklemektedir. Ortada bu durum varken, İstanbulda Papanın, İsrail lehindeki bir görüşe taraftar kazanmak için temaslar yapması ve hele, türk vatandaşı olan Patriğin Papa ile ittifak etmesi son derecede zararlı olur ve arapları küstürebilir.

Tepkiler

Zaten AP iktidarı, Papanın ziyareti ile son derece zor durumda kalmıştır. Papanın ziyaret programı günlerce açıklanamamış, protokol tayin edilirken sakal ve bıyık arasında kalınmıştır. Muhafazakâr ve fanatik çevreler -ki AP'nin baş destekçileridir-, ziyarete büyük tepki göstermişlerdir. Bu tepkiler, çok geride kalan hristiyan - müslüman çatışması- temeline oturmaktadır. Müstümanların ibadetine açılmamış olan Ayasofyayı Papanın ziyareti, bizim fanatik dincileri çileden çıkarmaktadır. Hele Papanın, Ayasofyaya girer girmez hemen diz çöküp duaya başlaması, iyice burukluk yaratmıştır. Muhtemel olayların önlenmesi için Poliste izinler kaldırılmış, Papanın geceyi geçireceği Pangaltı Sümbül Sokaktaki bina kordon altına alınmıştır. Ayasofyaya Vatikan bayrağı asmak meseleşi ise ilgilileri çok düşündürmektedir. Papanın ziyaretinin Salıya rastlaması, "Fatih İstanbula Salı günü girmişti. Papa, intikam düşüncesiyle Salı günü geliyor" diye yorumlanmıştır. Bu, egzantrik bir iddiadır! Fakat ziyaret programını düzenleyenlerin böyle bir yorumu hesaba, katmamaları da büyük hata dır. Zaten ziyaret programının ve protokolün düzenlenmesinde hatalar vardır. Örneğin Cumhurbaşkanının, Papa kendisini' ziyarete gelmediği halde, karşılayıcılar arasında bulunması gibi...

Vatikan, dünyanın en küçük devletidir, fakat en nüfuzlu devletleri arasında yeri vardır. İş adamlarının dergisi "Förtune"ye göre, Katolik Kilisesi dünyanın en mükemmel organizasyonudur. Vatikanın yüzölçümü 36 kilometrekareyi geçmezfakat Vatikan çok zengindir. Zenginliğinin kaynağını, dünyadaki katolik kileselerinden gelen ianeler ve İtalyanın bütçesine konan paralar teşkil etmektedir. Bu servet, çok iyi şekilde işletilmektedir. Vatikanın, bazı bankalarda, büyük sanayi tesislerinde de hisseleri vardır. Bankalara kredi açtığı dahi olur. Vatikanın bu konudaki becerikliliğine bir örnek, Süveyş krizi öncesinde. Papalığın, daha ortada bir şey yokken, meseleyi haber alması ve elinde bulunan külliyetli miktarda kanal hissesini satışa çıkarmasıdır. Kaderin tuhaf cilvesi, bu hisseleri satın alan ve kazığı yiyen devlet de Sovyet Rusya olmuştur. "Papa mî? Kaç tümeni var?" diye Vatikanla alay eden Stalinin Rusyacı!.. Bu bakımdan, Vatikanla münasebetlerde oyuna gelmemek için dikkat etmek gerekir.

Papanın Vatikandaki çalışma masası
Hristiyan dünyayı gören göz

Kulağa Küpe

Ah dokunulmazlık kaldıranlar, neredesiniz?

Efeste, Bülbül dağındaki bir evin "Meryemananın , son İkametgâhı" olduğuna hristiyan dünyasının iman etmesi ne demektir, bilir misiniz?

Türkiyeye turist akması demektir.

Bunun için dünya kadar propaganda yapıyoruz ve iki Papa, bu gelen ile bundan evvelki, bizden hiç bir yardımı esirgememişlerdir.

Hal böyle iken bit ses: "Ne münasebet, bu evde Meryemana filan oturmamıştır. Nedir bu saçmalık? Biz ne Papayı isteriz, ne Meryemanayı."

Kim bu, bilir misiniz? Bir İktidar Milletvekili. Mevlût Ateş diye biri. Balıkesirde vâizmiş. Milletvekili yapmışlar.

Menderes, odundan milletvekili yapabileceğini iddia ederdi. Ah, keşke bunlar da orada kalsalardı!

Vah vah...keske UNIROYAL alsaydı!

Sağlam ve rahat lâstikler üzerinde yol alırken her şoför arkadaş sık sık böyle lâstiği patlamış vasıtalara rasgelir. Evvelâ vah vah, der geçer... Sonra gözü, tekrar tekrar, vasıtasızdaki aynadan bu manzaraya takılır... Vaktiyle patlayan lâstiklerden o da çekmiştir... Lâstik patlamasının ne dertli bir iş olduğunu bilir... İşlerinin erbabı olanlar bu duruma düşmemek için şimdi bir tek lâstik seçiyor: UNIROYAL! Evet... UNIROYAL! Terkibinde harika birleştirici CVC bulunan lâstik... Sadece naylon iplik kullanılarak imal edilen lâstik... Isınmaya en mukavim lâstik.. Üstün fren emniyeti sağlayan lâstik... Defalarca sırt geçirilebilen lâstik... Siz de vasıtanızı UNIROYAL lâstikleri ile donatarak lâstikten, yana rahat ediniz.

* UNIROYAL meşhur U. S. ROYAL lâstiklerinin yeni ismidir.

Manajans: 2044) — 283

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A.B.D.

"Siyah Kuvvet"

Birleşik Amerikanın en zengin eyaletlerinden biri olan New Jersey'nin Kewark kenti, geçtiğimiz iki hafta boyunca kanlı bir siyah-beyaz çatışmasına sahne olduğu yetmiyormuş gibi, geçen Cumartesi sabahı da sanki abluka altına alınmış bir savaş alanını andırıyordu. Nüfusunun yarısından çoğu siyah olan bu sisli, dumanlı endüstri merkezinde, zencilerin oturduğu geniş mahalleler, dişlerine kadar silâhlı muhafızların kordonu altına alınmış, bütün köşebaşları bindirilmiş polislerle kesilmişti. Kentin güvenliğini sağlamakla görevli olanlar, bir yandan, kızgın yaz güneşinin altında barındıkları ilkel konutlarında bunalan siyahları kendi kesimlerinde tutmaya çalışırken, öteyandan da Newark'ta yaşayan beyazları mümkün mertebe ortalıkta görünmemeye çağırıyorlardı. Eğer beyazlar fazla ortalıkta görünecek olurlarsa, alman bütün güvenlik tedbirlerine rağmen, başları derde girebilirdi. Çünkü, geçen Cumartesi günü Newark'ta Birleşik Amerikanın her tarafından gelen bine yakın zenci lider toplanmıştı ve bunlar, amerikalı siyahların bundan sonra beyazlar karşısında - izleyecekleri ortak politikayı kararlaştıracaklardı. Newark kentinin güvenliğini sağlamakla görevli olanlar, bu toplantı nın sonunda ne çıkacağım pek iyi bildikleri içindir ki, korkulu rüya görmektense uyanık yatmayı tercih ediyorlardı.

Zenciler yürüyor
Bitmeyen çile

Aslında, dünyanın en zengin ülkesinde yaşadıkları halde fakirlik ve gerilikten bunalan siyahların yapacakları Newark toplantısından ne çıkacağını yalnız Newark polisleri değil, bu konuyla uzaktan . yakından ilgilenen tarafsız gözlemciler de pek iyi biliyorlardı. Birleşik Amerikada yaşayan bu gözlemcilerin hemen hepsi, daha yaz başında, bu yıl Birleşik Devletleri geniş ve kanlı ırk kavgalarının beklediğini; beyazlarla yalnız kâğıt üzerinde eşit olup sosyal ve ekonomik bakımdan en büyük gerilikler İçinde bulunan siyah çoğunluğun, artık kendilerine sabır ve barışçı direnme öğütleyen liderleri bir yana iterek, şiddet yolunu seçeceklerini pek açık bir biçimde görmüşlerdi. Fakat o zaman ortaya çıkacak hercümerci düşünmeye cesaret bile edemeyen amerikan kamuoyu ve yöneticileri, bu gerçeği bir türlü" kabule yanaşmamışlardır. Bu bakımdan, geçen haftanın sonunda yapılan Newark toplantısında siyah liderler, zencilerin "dayanılmaz durumlarda şiddete başvurma hakkı"nı kabul edince, Johnson yönetiminin ve amerikan basınının gözü fena halde açılmıştır.

Barıştan savaşa

Hatırlanacağı gibi, Birleşik Amerikanın ırk kavgalarıyla geçirdiği yazların ilki bu değildir. Son beşaltı yıldır, yaşadıkları büyük şehirlerin en geri mahallelerine sıkışıp kalan siyahlar buralarda karışıklıklar Çıkarmakta; ırk kavgası yüzünden ölenlerin sayın her yıl biraz daha kabarmakta; New York'un Harlemi, Los Angeles'in Watts'ı, Şikago, Detroit, Filadelfiya, Cleveland, Oakland, Sein Louis ve New Orleans gibi büyük kentlerin zenci mahalleleri, her yaz savaş alanına dönmektedir. Amerikan toplumunun bu ikinci sınıf vatandaşları, şimdiye kadar liderleri tarafından hep uysallığa ve sabura çağrılmışlardır. Siyah - beyaz ayrılığının ancak barışçı yollardan giderilebileceğini savunan kurumların başında Siyahların ilerlemesi için Ulusal Birlik

N.A.A.C.P.- ve Kentler Ligi -U.L.- adım taşıyanlar, liderlerin başında da ünlü siyah din adamı ve Nobel Armağanı sahibi Dr. Martin Luther King geliyordu. Siyahlarla beyazlar arasındaki eşitsizlik kâğıt üzerinde giderilinceye kadar, amerikan zencileri, kaynağını hristiyan tevekkülünden alan bu sabır çağrılarına kulak vermişlerdir. Ancak, amerikan kanunlarında çeşitli değişiklikler yapıldığı halde gerçek durumda hiçbir yenilik görülmediği ortaya çıktıktan ve Başkan Johnson'un "Fakirliğe karşı savaş" kampanyası doğura doğura bir fare doğurduktan sonra, siyahlar, amerikan toplumu içindeki yerlerini barışçı yollardan kazanabilecekleri konuşundu ciddi tereddütlere düşmüşlerdir.

Değişen kanunların gerçek hak eşitliğini sağlamaya ve hükümet tarafından -o amerikan hükümeti ti bir anlamsız itibar sorunu yüzünden Vietnama yılda 60 milyar dolara yakın para dökmektedir, alınan tedbirlerin siyahlar arasındaki geriliği, işsizliği ve fakirliği gidermeye yetmediği anlaşıldıkça, ikinci sınıf vatandaşlıktan kurtulmanın tek yolunu kuvvette arayan siyahinin sayısı giderek çoğalmıştır. Bu arada yetişen Floyd McKissick ve Stokey Carmichael gibi genç liderler de, başlangıçta barışçı yollan savundukları halde, zamanla bu görüşü paylaşmaktan başka çare bulamamışlardır. Bu gelişmenin sonucundadır ki, barışçı N.A A.C.P. ve U-L.'in yıldızı hergün biraz daha kararırken, McKissick'in liderliğindeki Irk Eşitliği Kongresi -C.O.R.E.- ve Carmichael'm liderliğindeki Barışçı Öğrenciler işbirliği Komitesi -S.N.V.C.C.-'nin yıldızları hızla parlamaya başlamıştır. Aslında, adlarından da anlaşılacağı gibi, bu son iki kuruluş da başlangıçta ırk ayrımını barışçı yollardan çözmek niyetindeydiler. Fakat, sonradan, Johnson gibi bir kuvvet âşıkının karşısına ancak kuvvetle çıkılabileceğini anlamış olmalıdırlar.

Tehlikeli gelecekler

Birleşik Amerikanın dört bir yanından Newark'a gelen zenci liderlerin aldığı yeni karar, dayanılmaz durumlarda zencilere kuvvet kullanmak fetvasını verdiği için, Atlantiğin ötesinde çok ciddî gelişmeler yaratacak nitelikte bir karar olarak görünmektedir. Gerçekten, zenci liderlerin şimdiye kadar yaptıkları bütün barışçı yollardan ayrılmamak tavsiyelerine rağmen karışıklıkların bir türlü önü alınamazken, acaba bu liderler bir kere şiddeti haklı gördükten sonra durum nice olacaktır?

Başkan Johnson zaten bir balon olarak havalarda sallanıp duran "Büyük Toplum"unun siyah iğneler tarafından delindiğini görmek islemiyorsa, Vietnam savaşım elinin tersiyle bir kenara itip, bütün dikkatini içeriye çevirmek zorundadır.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

ORTADOĞU — Artık uzaya uzaya yılan hikâyesine dönen Ortadoğu buhranına diplomatik bir çözüm yolu bulmak için yapılan çalışmalar, geçen hafta da bir arpa boyu yol alabilmiş değildir. Üstelik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda, Birleşik Amerika ile Sovyetler Birliği tarafından hazırlanmaya çalışılan ortak bir karar tasarısının araplar tarafından şiddetli tepkiyle karşılanması ve Sovyetler Birliğinin bu yüzden tasarıyı hazırlamaktan vazgeçmesi üzerine, girdiği çıkmazdan kurtulamıyacağını anlayan Genel Kurul, çalışmalarına süresiz ara vermek zorunda kalmıştır. New York'tan bildirildiğine göre, iki büyük devlet tarafından hazırlanan bu ortak tasarıda, Birleşik Amerika, İsrail kuvvetlerinin işgal ettikleri topraklardan hemen geri çekilmelerini kabul ediyor, buna karşılık Sovyetler Birliği de, bütün ülkelerin varolma hakkım tanıyarak, arap ülkelerini İsraille birarada yaşamaya çağırıyordu. Fakat arap devletleri bu durumu öğrenince pek sert tepki göstermişler ve bunun üzerine Sovyetler Birliği de, ortak tasarıyı hazırlamaktan vazgeçmek zorunluğunu duymuştur. Üstelik, Nasır, ziyaret etmekte olduğu Sudanın başkenti Hartumda yaptığı bir konuşmada, arapların İsraili asla tanımayacaklarını söyleyince, arap liderlerinin yavaş yavaş gerçekleri görmeye başladıkları yolunda ortalıkta uyanan son ümitler de suya düşmüştür. Şu satırların yazıldığı şurada anlaşılan odur ki, yeni bir çatışmaya kadar, Ortadoğu durumu böylece sürüp gidecektir. Fakat uluslararası durumun yeni bir çatışmaya tahammülü var mıdır, yok mudur, orasını pek düşünen yoktur.

CEZAYİR — Sığındığı İspanyadan bir turistik yatırım yapmak üzere Majörkaya uçarken kimliği pek tartışmalı üç kişi tarafından Cezayire kaçırılan eski Katanga ve Kongo Başbakanı Moiz Çombe, Cezayir Yüksek Mahkemesi tarafından yapılan yargılaması sonunda, Kongoya geri verilmek tehlikesiyle karşıkarşıya bulunmaktadır. Bilindiği gibi, Kongo bağımsızlığından sonra Katangadaki maden şirketlerinin teşvikiyle bu eyaletin bağımsızlığım ilân eden ve Lumumbanın öldürülmesinde baş rolü oynayan Moiz Çombe, sonra bağımsızlık sevdasından vazgeçerek, Kongo Başbakanı olmuş, önceki yıl General Mobutu tarafından yapılan askeri darbe üzerine de selâmeti İspanyaya sığınmakta bulmuştu. General Mobutu, sonradan Gömbeyi gıyaben yargılayacak bir mahkeme kurmuş ve eski Başbakan hakkında idam cezası verdirmiştir. İşte, Cezayirde, Kongoda kurulu bir idam sehpasının gölgesinde bir kez daha yargılanan Çombe, kendisinin bir siyasî suçlu olduğunu ileri sürüp posta kurtarmak istemişse de, Cezayir Yüksek Mahkemesi, Çombeyi, adam öldürme ve hırsızlık gibi âdi suçlardan yargılayıp Kongoya geri vermeyi kararlaştırmıştır. Bakalım, şimdiye kadar pek çok kere sıçrayıp kurtulmasını beceren bu milyoner çekirge, bu kere düştüğü ökseden nasıl kurtulacaktır.

BUNLAR DA OLDU

Plân

Kennedy Round toplantıları

Başbakanlık binasının gölgesindeki' bir binada, kenarlarına kitapların yığıldığı loş koridorlara bakan bir odada oturmakta olan uzman, önündeki kâğıtlara gemi resmi yapıyor ve teşkilâtın artık, bir Plânlama Teşkilâtından çok, rutin işlerle uğraşan, sıradan bir devlet dairesine döndüğünü söylüyordu. Bir ara, önündeki gemi resimlerini çöp sepetine attıktan sonra,

"— Herkes, bir yerlere çekip gidiyor. Bekleyenler de dışardaki işleri için bekliyorlar. Plâncının işi olmayan bir yer varsa o da, şimdi, Devlet Plânlama Teşkilâtıdır" diye konuştu.

Gerçekten de, Devlet Plânlama Teşkilâtı, varlığı ile yokluğu bir, etkisiz bir daire haline getirilmiştir. Ama Türkiye, gene fakir bir ülkedir. Kennedy Round toplantılarında, değil sadece batılı gelişmiş ülkelerden bazılarının, birçok az gelişmiş ülkenin bile itirazlarına yol açacak kadar, uluslararası ticarette karşılıklı olmayan kolaylıklar istemek durumundadır. Ortak Pazar üyeliğinin henüz gerçekten başlamadığı şu günlerde, şimdiki şartları çok daha ağırlaştıracak olan tam üyeliğe göğüs gerebilecek bir ekonominin kurulması için köklü tedbirlerin alınmasına başlanmamak tadır.

Kennedy Round toplantılarında bazı gelişmiş ülkelerin tutumları, Türkiyenin, gelecekte yeni meselelerle karşılaşacağını göstermiştir.

Avrupa ülkeleri, bizden yeter derecede karşılık görmediklerini ileti sürerek, ihraç maddelerimizi amaçlayan indirim, tekliflerini geri çekme tehdidinde bulunmuşlar ve her defasında, Türkiyenin "gelişmekte olan bir ülke" olduğu karşılığını vermişlerdir. Ne var ki, sabah-akşam, ayni gerekçe ile bu imtiyazi durumun devam ettirilmesi artık zordur.

Bir tasarının düşündürdükleri

Bu şartlarda, "olman çok güç" olsa da, Türkiyede ciddi bir ekonomik reformasyon gerekmektedir. Devletin iktisadi imkânları dardır ve 24 milyarlık tarım gelirlerinden vergi alınmamaktadır 40 milyon civarında toplanabilen bu vergiler, aslında, kanunun uygulamasında yapılan alicengiz oyunları yüzünden, mükelleflerin, öteki gelir alanlarındaki gelir vergilerini hafifletmelerine yaramaktadır.

Öteyandan, örneğin, yatırım izni isteyen bir özel teşebbüse olumlu veya olumsuz bir cevabın verilebilmesi için yedi-sekiz ay beklemek gerekmektedir. Özel sektörün desteklenmesi için yapılan işlerin başarısızlığı, bir yandan devlet kurumlarındaki ataletten, öbür yandan, mevcut ortama uymak zorunda kalan ve bu ortamı da pekiştiren özel sektörün kendi özelliği yüzündendir. Nitekim Devlet Plânlama Teşkilâtının, "Özel Sektörü Teşvik Tedbirlerinin Uygulama Sonuçları" adlı raporunda şu hükümlere varılmaktadır:

"Desteklenen özel sektör işletmelerinin tamamı İzmit-İstanbul kesimindendir. Güneydoğu ve Doğu Anadoludan bir tanecik destekleme talebi alınmamıştır. Müteşebbislerin bu geri bölgelere gitmesi için buralarda daha yüksek oranda yüzde 50 - kazanç indirimi yoluna gidilmesine rağmen bu bölgelerde yatırım yapmak isteyene rastlanma, maktadır."

Raporun söylediğine bakılırsa, İkinci plân döneminde de sadece bu mevcut yollarla özel sektörümüze devlet bütçesinden sağlanacak arpalıklar 250 milyon liradır.

Şimdiyse Hükümet, Plânla ilgili uygulamada yeni yetkiler talebiyle Meclise gelmiştir. Senatoda CHP Grup Başkan Vekili Fikret Gündoğanın "unvansız diktatörlüğe yol açacak tasan" dediği bu tasarı kanunlaşırsa, şimdiye kadar Meclislerin yetkisinde kalmış olan birçok işte bile Hükümet, Meclise danışmaksızın, yani bu meselelerde çeşidi görüşlerin ortaya çıkmasına ve meselelerin kamuoyu tarafından duyulmasına meydan verilmeden di. lediğini yapabilecektir.

İktidar, tasarının siyasî bir amaç taşımadığını, yatırımları millî ekonomiye en yararlı alanlara yöneltmek, bu amaçla özel sektörü millî ekonomiye yararlı alanlarda şevklendirmek için kaleme alındığım ileri sürmektedir. Ama bu, ancak iktisadın ilk bilgilerinden haberdâr olanların dahi gülüp geçecekleri bir iddiadır.

Ata su içirmek

Nitekim, Plânlama Teşkilatındaki uzun Vadeli Plânlama Şubesi Müdürlüğünden ayrılıp Ortadoğu Teknik Üniversitesine geçen Yalçın Küçük şöyle demektedir: "Bir ata, su içmek istediği yerden su içirtmemek, su içmek istemediği yerden su içirmekten çok daha zordur..."

Yani, sadece kâr oranını vesaireyi. düzenleyerek, "gazozculuktan başka iş yapmam" diyen adamı tutup da, yatırım malı üretimi yapacak, sanayici haline getirmek güçtür. Ama gazozculuğu herşeyden ve her işten kârlı ve tehlikesiz bir iş hâline getiren bugünkü ekonomik bünyeyi değiştirecek köklü tedbirler alınabilirse, bunlardan yana olunursa, "ata, kendisinin dilediği yerden değil, içmesi gereken yerden su içirmek mümkündür" denilmektedir.

Tasarı bu şartlarda kanunlaşırsa, birçok uzmanın üzerinde ciddiyetle durduğu bir başka mesele daha ortaya çıkacak, bu politikanın olumsuz yönde etkileri ile Türkiyedeki, zaten adaletsiz olan gelir dağılımını daha adaletsiz Sapacaktır

Bir başka mesele de, İktidarın hazırladığı kanun tasarısının 7 ve 8. maddesiyle ilgilidir. Bu maddelere göre, "plân uygulamasında yer alan Bakanlıklardaki müsteşar, genel müdür, genel müdür yardımcıları v,s. bulundukları maaş durumuna bakılmaksızın, yeni kıstaslara göre asarının en son şeklinde, "Personel Dairesinin düşüncesi de alınacak" denilmektedir- ilâve para alacaklardır.

Bu hükümler, Meclisin yetkisindeki işleri Hükümete devretmeye çalışan tasarıya bürokrasiden ses gelmemesi için konulmuş gibidir.

Tüli'den haberler

Naftalin kokmuyor ama...

Geçirdiğimiz hafta Perşembe günü Moda koyunda mehtabı seyretmeğe hazırlananlar biraz bozuldular. Zira, bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Değil mehtap, deniz bile görünmüyordu. Fakat klüpteki saatler fena geçmedi. Genç bir modacı, Ayla Eryüksel, yarattığı modellerden, misafirlere kırk parçalık bir defile yaptı. Yarattığı diyoruz; çünkü, bu ufak tefek, genç modacı, paris modasının kopyeciliğinden çok uzak bir çalışmayla ortaya çıktı. Gerçi, kilim motifiyle işlenmiş tuvaletleri, krepten yapılma, kenarı iğne oyalı iç gömleği biçimi elbiseleri geçerken naftalin kokmuyor ama, insan, eski türk kadınının kokusunu duyuyor. Ayla Eryüksel sanki, annesinin, ninesinin sandıklarını açmış» eski yılların elbiselerine yeni bir hava vermiş. Bu güzel defileyi seyredenler arasında, Ankaranın da, İstanbulun da çok yakından tanıdığı Ayşe Kemahlı da vardı ve her zamandan daha güzeldi. İstanbulda egzantrik giyimiyle tanınmış kadınlardan Anni Kuyumcuyan da Moda Klübüne. son derece sade bir tuvaletle gelmişti, Beyhan Eczacıbaşı ise parlak bir elbise ile parlak bir gecesindeydi.

İstanbul eğleniyor

Temmuz mehtabında İstanbul, hiç bir geceyi partisiz geçilmiyor, maşallah. Geçtiğimiz hafta, Bostancı Deniz Klübünde bir baloyla başladı: Yardımsevenler merkezi, yeni açılan deniz klübünde, viskisi bol, şıklığı parıltılı, eğlencesi orta bir balo verdi. Bunu, Büyük Klüpte, Verem Savaşın yemeği, Moda Klübünde Ayla Eryükselin defilesi, Adada Anadolu Klübünde danslı yemek, Kuruçeşmede Galatasaray adasında San-kırmızılıların balosu izledi. Adapazarı depremi olmasaydı, mehtap partileri daha da uzayacaktı.

Tabu, bu partilerde hep aynı kimseleri görüyorsunuz: Elbiseleri aynı terziler dikmiş, saçlarım ayni berberler taramış. Kimi şişman, kimi zayıf, kimi sarışın, kimi esmer. Ama, bu partilere birkaç defa girip

Ayla Eryükselin defilesinde Ayşe Kemahlı ve arkadaşları

Yine de iyi eğlendiler

çıkınca, sosyete tipini tanıyorsunuz artık.

Bostancı Deniz Klübündeki baloda eski DP sosyetesi de vardı. Gülizar Ulaşın, hele Hârika Yardımcının şıklığını görenler, bir zamanlar yapılan "sıkıntı" edebiyatına hafif-e dudak büküyorlardı.

Yardımsevenler balosu, mehtabın en güzel gecesine rastlamıştı. Ama, bu güzelliğin tadına varıldığı söylenemez. Yemekten önce rıhtımda toplanan kalabalık, denizdeki gümüş pırıltılardan çok elbiselerin pırıltısıyla ilgilendi. Yemekten sonra da elektrikleri söndürmek kimsenin aklına gelmedi. Işıklar sönünce hanımlar, şıklıklarının karanlıkta kalmasından korkuyorlardı galiba.

Perhiz ve lahana turşusu

Şükran Dümerin sessiz sedasız evlenmesi, İstanbul sosyetesini epeyce şaşırttı. Şimdi bütün partilerde, küçük ve büyük toplantılarda bu evliliğin dedikodusu yapılıyor. önce herkes, damadın kimliğini, kişiliğini merak ediyor. Uzun yıllar Las Vegas'daki klüplerde çalıştıktan sonra, geçen bahar İstanbula dönüp, Bostancı Deniz Klübünde çalışmağa başladığını duyunca da, "Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?" diyorlar. Ardından da ilâve ediyorlar: "Kızı Ayşe Dümerin diskotek işleten Tefo -Tevfik Dölen-ile evlenmesini istemeyen Şükran hanım, bir klüp müdürüyle evlenmekte salonca görmedi demek?"

Ayşe Dümere gelince, onun, annesinin evlenmesinden oldukça memnun bir hali var ve artık heryerde Tefo ile beraber görünüyor.

Paristen sevgilerle

paristeki türklerden çoğu, yaz tatilini İstanbulda geçiriyor. Güzelliği ve şıklığı ile paris sosyetesinde de -tabiî türkler arasında- adı çok duyulan Leylâ Bilsel ile yüksek mimar Melih Bilsel, UNESCO'dan Hıfzı Topuz ve eşi, OECD'den Üstün Üstündağın eşi Gülgûn Üstündağ, Paris Elçilik Müsteşarı İlhan Yasar ve eşi, İstanbul tatilini hiç bir şeye değişmiyorlar. Hıfzı Topuz gelince, Mecidiyeköydeki evi iyice şenleniyor. Bu gelişinde kayınbiraderi de evlendi. Bu vesileyle bir de düğün şenliği yaşandı. Fakat düğüne gidenler, Hıfzı Topuzun evlendiğini sandılar. Bahçe, hep onun arkadaşlarıyla, şairler, yazarlar, karikatüristler ve ressamlarla doluydu. Şimdi Topuz, Parise dönmüş bulunuyor. Ama, eşini ve oğlunu İstanbulda bıraktı. İlkokulu Patiste bitiren oğlunun Galatasaray Lisesine gitmesini arzuluyor. Malûm, Galatasaraylılar, oğullarının da ayni okulda yetişmesini isterler.

Alpayda randevu

Kış geceleri, başkentlilerin randevu yeri, Klüp Alpaydı. Bütün partiler, Alpayda dansedilerek, Alpayın şarkıları dinlenerek sona ererdi. Yazın da durum pek değişmiş sayılmaz. İstanbula tatile gelen bütün Ankaralılar Alpayda rastlaşıyor ve insanların eğlencede de muhafazakâr olduğunu kabul ediyorlar. Çünkü Boğazda birçok klüp var, fakat Ankaralılar, alıştıkları müziği duymak için Alpaya geliyorlar.

Geçmişe mazi derler

Geçen yaz İstanbula geldiği zaman ortalığı epeyce karıştıran, şişman gövdesi, altmış yaşıyla sosyetenin dulları arasında bir Don Juan havası yaşatan zengin işadamı İsmail Ağar, bu yaz da İstanbulda. Fakat dedikodusu hiç duyulmuyor. Geçen yazki söylentilerin, yakıştırmaların hepsi unutulmuş durumda. Şimdi yalnız, kızı Nâzan Ağardan bahsediliyor. Bu esmer güzeli gençkız, çok beğeniliyor. Ama, amerikan modasına biraz fazla bağlanmış. Bu sebepten, Paris ile atbaşı giden çevrelerde biraz tenkide uğruyor.

Sergiler

Bir sergiden izlenimler

Geçtiğimiz hafta içinde birgün, İzmitte açılan İkinci Kocaeli Sânayi Sergisinin Erkek Sanat Enstitüsü Pavyonunu gezmekte olan bir gençkız, elini, çeşitli demir işleri arasında bulunan bir fındık kıracağına doğru uzattı ve ziyaretçilere, üşenmeden, istedikleri her türlü bil. giyi veren gençlerden birine,

"— Bu satılık mıdır?" diye sordu.

Genç, memnun olmuştu:

"— Gördüğünüz herşey satılıktır, efendim. Bunun fiyatı 5 liradır. Okulumuzun Demirişleri bölümünde yapılmıştır" dedi.'

Gençkız, fındık kıracağını aldı ve çantasına atarken,

"— Yaz için Değirmendereye geldik. Herkes, bahçelerden findik toplayıp yiyor, ama, dişlere yazık oluyor. Şunlardan oraya gönderseniz, bol satış yaparsınız" diye ekledi.

1966da açılan Birinci Sanayi Sergisinde birinciliği kazanan* pavyon, bu defa da, sergiyi gezenlerin büyük ilgisini toplamış bulunuyordu. Bunda, sergide teşhir edilen çeşitli sanayi işlerinden başka, sergide nöbet tutan genç öğrencilerin davranışlarının da büyük rolü vardı. İşlerine düşkünlükleri, çeşitli bölümlerde çalışan bu gençlerin kendi bölümlerine ait eserleri anlatırken gösterdikleri heyecana öylesine yansıyordu ki, Kocaeli Sanayi Sergisinde temsil edilen ve hepsinin adları nın başında da şatafatlı birer "Türk" kelimesi bulunan yabancı montaj fabrikaları ile çeşitli sanayi kuruluşları gibi dev firmaların pavyonları. Sanat enstitüsü pavyonu yanında sönük kalıyorlardı. Ama gençler, gerçekten de çok güzel şeyler yapmışlardı ve bunları piyasadan çok daha ucuza satıyorlardı, Örneğin, maden işlerinin ağır sanayiden iç mimariye kadar girdiği çağımızın birçok özelliğini yansıtan Demirişleri Atölyesi, sanayide kullanılacak birçok âlet ve edevat yanında, bahçe eşyasının en güzel örneklerini, en ucuz fiyatla satışa çıkarmıştı. Bahçe takımları, çiçeklikler, havuz salıncak modelleri ve demir çubuklardan yapılmış elbise askılıkları, portmantolar, ince duvar süsleri özellikle ilgiyi çekiyordu.

Sağlam, zarif, ucuz

Ağaçişleri Atölyesine gelince, bu atölyenin hazırladığı yatak odası takımları, kitaplıklar, çok kullanışlı mutfak dolapları, tel dolaplar, ayakkabılıklar, küçük çocuklar için yazıhaneler, şık yemek masaları, Atölyenin, mobilyacılıktaki yeni gelişmeleri izlediğini gösteriyordu. Evin büyük ihtiyacını karşılıyabilecek telli mutfak dolaplarının fiyatı 215 lira, şık yemek masaları 400 lira, ayakkabılıklar sâdece 40 lira, çocuk yazıhanesi 90 lira idi.

İç dekorasyon yönünden büyük gelişme gösteren Demircilik bölümü de ayni şekilde, yeniliklere büyük önem vermiş, örneğin, dar evler için, demir çubuklardan, çok şık, iki katlı çocuk karyolaları ve bugün çok moda olan fer-forje karyola başlıkları teşhir etmişti. Ama, Enstitü pavyonunun bütün ağırlığını yapan şey, şık eşyalar değildi. Asıl, serginin açıldığı gün derhal satılan ve sanayiin değişik kollarında kullanılmak üzere hazırlanan makine ve âletler büyük ilgi topluyor, saatte yüzlerce düğme yapan basıcılar, ağaç testereleri, ağaç oymak için ağaç frezeleri, tahta üzerine işlemeler yapmak için kullanılan yakma makineleri, çiçek yapmada kullanılan teferruatlı takım, kiraz ve vişne gibi meyvaların otomatik şekilde çekirdeklerini çıkaran basit görünüşlü âletler, bobin sarma makineleri, transformatörler, Tesviye, Elektrik ve Motor bölümlerine büyük takdir kazandırıyordu. Yeni açılan Makine Ressamlığı Atölyesi, bugüne kadar endüstrimizde eksikliği duyulan gerçek makine ressam ve konstrüktörünü üç yılda yetiştirme görevini üzerine alarak, önemli bir boşluğu doldurmuştu. Bu bölüme kız öğrenci de kabul edilmekteydi. Sanat Enstitüsü pavyonu, Kız Enstitüsü pavyonları ile beraber, serginin âdeta emekçi pavyonları, alınteriydi. Kız öğrenciler, Erkek Sanat Enstitüsünün yaptığı yakma makinelerinden yararlanarak, tahta işi tablolar meydana getirmiş, bunlarda eski türk motiflerini de kullanmışlardı. Ayrıca, pratik köşede, evde kullanılacak küçük eşyalar, merserize iplikten yapılmış modern kemerler, ipten yapılmış değişik çantalar, hasır işleri dikkati çekmekteydi. Çavdar sapından, siyah zemin üzerine yapılmış tablo ise türk köylü kadınını, çeşmesi ve hayvanı başında, çalışmaya giderken temsil etmekteydi.

Serginin bazı özellikleri

gerginin girişinde dikkati çeken başka bir pavyon ise, Şişe ve Cam Fabrikasının pavyonu idi. Renkli vitrayı ve değişik boyda kadeh ve bardakların ağız kısımlarından tavana küme küme yapıştırılarak meydana getirilmiş olan dekorasyonu ve aynı şekilde yapılmış zengin panosu ile billur köşk görün. tüsü içindeki bu pavyon, denilebilir ki, serginin en çekici köşesini teşkil etmekteydi. Bu sergide, ödediği vergilerin, yaptığı yatırımlarla ihracatının yıllara göre hesabını da halka veren Şişe ve Cam Fabrikası, bugün artık tarihe karışmış bulunan, meşhur türk "çeşmibülbül" cam

Biteksler, Devalüasyon ve Fazilet

Bitpazarı güzel, anlamlı bir addın Bitpazarı denilince, burada neler bulunup neler satın alınabileceği kolayca anlaşılır. Bitpazarları, ötedenberi, eski eşya satılan yerlerdir. Kullanılmış eşyalarda bit bulunabileceği düşünülerek, böylesi yerlere vaktiyle bu ad yakıştırılmıştır. Kimse de, o şualarda bitpazarına gidip, gıcır gıcır bir ithal malı satın almayı aklına getirmemiştir. Ama zamanla, bu meşhur bitpazarları, gıcır gıcır giyecekler, yabancı etiketi taşıyan yiyecekler, nereden geldiği belli olmıyan biblolar, eşyalar ve saire satmaya koyulmuşlardır.

Örneğin Ankarada, önceleri eski ve kullanılmış eşya satan dükkânların yakınına sokulan bu bitpazarları, bir süre buralarda icra-i sanat eyledikten sonra, yavaş yavaş cesaretlenerek, kendi kanatlarıyla uçmağa başlamışlar, Yenişehirde kondukları değişik semtlerde vitrinlerini halka açmışlardır. Bugün artık, hiçbir korkuları kalmamıştır. Amerikan piyeksterinde -PX- satılan bütün mallar bu vitrinlerde açıkça teşhir edilmektedir. Münihin dükkânları sanki Ankaraya taşınmıştır. Paketlerin üzerlerinde fiyatlar, genellikle, türk lirası ile değil, dolar veya markla yazılmıştır. Ama espri dolu türk halkının gönlü bunlara "bitpazarı" demeye razı olmamış, "bitpazarı" ile "piyeks"! birleştirerek, "biteks" gibi yepyeni bir kelime ortaya çıkarmıştır. Bugün Ankaranın meşhur biteksleri, İstanbulun "amerikan pazarları", işte bu ad altında, her nereden gelirse gelsin, ithal vergisi vermeden, yabancı mal satan dükkânlardır. Sattıkları bazı mallan piyasada bulmak da mümkündür. Böylece, kontrol memurları ile formalite İşi de tamamlanmış olmaktadır. Şöyle ki: İthal müsaadesi olan bir miktar malın faturasını daima el altında bulundurmak, bu yoldan görevlileri "müşkül durum"dan kurtarmak ve kurtulmak kolay bir iştir. Ama, sözde elden düşme, kullanılmış eşya satan bu dükkânlarda tek bir tane eski eşya bulunmaması gerçekten ilginçtir. Hiç olmazsa, meseleye, bu yönden daha ciddiyetle elkoymak mümkündür. Üstelik bu dükkânların, çeşitli satış mallan yanında, çeşitli oyunları da vardır. Örneğin, fazla rağbet gören bazı yabancı etiketleri, halis muhlis türk mallarına yapıştırdıkları gibi, bu malların piyasadaki fiyatlarına da, etiketin sihrine ve tutunma derecesine göre, İstedikleri zammı yapmaktadırlar. Yani sizin anlıyacağınız, Ankaranın modern bitpazarlarında olmadık marifet yoktur. O derece ki, buralar, Ankaranın âdeta turistik yerlerinden birisi halini almıştır.

Ticaret Odası Başkanı Behçet Osmanağaoğlunun, geçen hafta Cuma günü, İstanbul Ticaret Odası Meclisi toplantısındaki feryadı üzerine bu marifetli yerlerin sırrını bir defa daha anlamış bulunuyoruz. Bunlar ve işportacılar, açıkça vergi kaçakçılığı yapmaktadırlar. Gerçi bunlardan alışveriş eden halk, bu vergi farkının birkaç mislini ödemektedir ama, bu fark, devletin kesesi yerine satıcının cebine girmekte, birkaç açıkgözün başlattığı bu gayrimeşru ticaret ise bugün, büyük şehirlerimizde, döviz kuru farkım doğuran sebeplerden biri olacak şekilde gelişmektedir.

Ticaret Odası toplantısında ayrıca, yerli sanayii teşvik amacı ile, yeril sanayiin kurulduğu alanlarda bazı ithalât tahditlerinin konulup tedbir alınması, dış ticaretin bir-iki büyük firmanın tekelinden kurtarılması istenmiş; bu konulardaki düzensizliğe işaret edildikten sonra, bunlar düzeltilmedikçe devalüasyona gitmenin hiçbir fayda sağlamıyacağı belirtilmiştir. Başkentte bile kaçakçılar böylesine "açık kart"la oynarken, Türkiyenin büyük sorunlarının neden bir türlü halledilemediğini anlamak hiç de zor olmasa gerektir.

Ne var ki Türkiyede, piyasada her türlü mal mevcut olduğu halde, kaçakçı dükkânlarının, karaborsanın hâlâ gemisini yürütebilmesi, varlıklı halkımız ve mutlu azınlık hesabına hiç de övünülecek bir durum değildir. Trafik haftaları düzenlemek veya fakir bir çifte Ankaranın büyük otellerinde düğün yapmakla yetinen bazı kadın kuruluşlarının da Türkiyenin daha ciddi sorunları bulunduğunu ve bu sorunların hallinde kadınların, gündelik hayatları içindeki davranışları ile rol oynıyabileceklerini hatırlamaları zamanı da çoktan geçmektedir. Örneğin, geçenlerde Meclisten hatırı sayılır bir tahsisat koparan bir yeni dernek, ev kadınlarına hitaben, çiçek şeklinde etiketler bastırmış ve faziletin, ev ve aile hayatında şart olduğunu belirterek, bu etiketleri sokaklarda bulduğu özel arabalara yapıştırmıştır. Fazilet, acaba, kaçakçı dükkânlarından amerikan sigarası, amerikan kahvesi alıp, Türkiyedeki sefaleti dile getirenleri susturmak için onları komünizmle suçlamak ve komünizmle bu yoldan mücadele için devletten para koparıp kuru fazilet dersleri vermek inidir, yoksa, bütün ileri toplumlarda olduğu gibi, ülke ekonomisine yardım edecek tedbirler üzerinde, elbirliğiyle çalışmak mıdır?

Büyük ve küçük işlerde herkes işine geleni yapıyor, sonra da yağmur duasına çıkıyor. Oysa ki, türk parasının değerlendirilmesi konusunda düşünülen büyük tedbirlerin yanında, hepimizin yapabileceğimiz küçük işler de vardır.

Jale CANDAN

sanatını da yeniden ihya ettiğini en güzel örnekleriyle göstermekteydi.

Serginin başka bir gözalıcı kısmı, Sümerbankın Hereke fabrikaları bölümüydü, Bu bölümde, pratik ve modern elbiselik kumaşların en gü zelinden, dillere destan eski türk ipek dokumacılığının örneklerine kadar çok şeyi bulmak mümkündü Bu ipekli kumaşlar, vaktiyle saraylar için dokunurmuş. Bugün aynı sanat, ağır kumaşçılığın devam ettiğini gösterebilmek amacıyla, sürüm olmamasına rağmen, sadece sipariş Üzerine yapılmaktadır.

Bunlar ve sergide bir kençkızın dokumakta olduğu, metrekaresinde 100 ilmik atılan ipek halı, sergiyi gezenlerin gözlerini kamaştırırken, ayni fabrikanın dokuduğu ingiliz tipi erkek ceketlik kumaşlarun ucuzluğu ve güzelliği de ayrıca dikkati çekmekteydi.

Sergiyi dolaşan bir kadın, bir başka kadına döndü:

"— Galiba, herşey ev için?.. Makineler, çeşitli cins kâğıtlar gördük. Hepsi de, ev hayatını, ev işlerini kolaylaştırmak üzere, bu alanda kullanılmış" dedi.

Bunları söylerken, bulaşık teli, buzdolabı, elektrik süpürgesi aksamı ve deterjan ham maddesinde kullanılan plâstik sanayi pavyonunu geziyordu.

S i N E M A

Festivaller

Moskova: Sonuçlar

Sovyet devriminin ellinci yıldönümü arefesinde her zamankinden daha parlak bir şekilde geçmesine dikkat edilen Uluslararası Moskova Film Festivali, düzenleyicilerini hayli kırıklığına uğratmadı. Bütün kıtalardan 70 ülkenin uzunlu-kısalı filmlerle katıldığı, Mısırdan Cezayire, Pakistandan Tanzaniaya kadar en değişik sinemaların ürünlerinin yer aldığı festival, basın toplantıları, açık oturumlar, konferans. lar, sergiler, klâsik film gösterileri, çocuk filmleri yarışması... ile zengin ve renkli bir şekilde geçti. Sürprizler bile eksik değildi. Bu yılın en büyük sürprizi, büyük sinema sanatçısı Eisenstein'ın 1937'de çevirip, son işlemlerini tamamlıyamadan "rafa kaldırılan" ve o vakittenberi gün ışığına çıkarılmıyan "Bejin Loviy - Bejin bataklığı" adlı filminin Sergey Yutkeviç eliyle kurgusu yapılıp festival davetlilerine gösterilmesi oldu.

Önce 24 olarak tespit edilen, sonra katılanların çokluğu yüzünden 36'ya çıkarılan yarışmalı uzun filmler, yönetmen Sergey Yutkeviçin -SSCB- başkanlığında kurulan Leslie Caron'lu -ABD-, Robert Hosseinli -Fransa- Kirk Douglas'lı -ABD-, Andres Kovacs'lı -Macar-... uluslararası jüriyi epeyce uğraştırdı. Yine devrimin ellinci yıldönümü arefesinde büyük ödülü bir aovyet filminin alması için olanca gücüyle çalışan Sovyet sineması, bu isteğine bir dereceye kadar ulaştı. Evet, "bir dereceye kadar"; çünkü, büyük ödülü Macaristanla paylaşmak zorunda kaldı. Ödülü alanlar, Sergey Gerasimovun "Gazeteci"si ile Istvan Szabonun "Baba"sıydı.

Festivalin öbür ödüllerini de daha çok küçük ülkeler paylaştılar. Altın madalyalardan birini bulgar yönetmenler Grişa Ostrovski ile Todor Stoyanovun çevirdikleri "Sap ma", öbürünü Perulu Armando Godoyun "Yıldızsız cengel"! aldı. Üç gümüş madalya, Otakar Vavranın -Çekoslovakya "Klarnet için romansına, Stanislas Rurzewicz'in -Polonya- "Westerplatte"sine ve Dino Risi'nin -İtalya- "Operazione San Gennaro - San Gennaro harekâtı"na verildi. İtalya, böylelikle Moskova film festivallerinde daima şanslı olduğunu ortaya koymaktaydı. Fazladan bir gümüş madalya da Japonya ile Yugoslavya arasında bölüştürüldü. Japon filmi "Büyük beyaz kule", Yugoslav filmi ise "Güçlük altında"ydı.

Her festivalin adamı

Büyük ülkeler daha çok, oyuncu ödüllerinde kendilerini gösterdiler. Amerikalı yönetmen Fred Zinnemann'ın çevirdiği ingiliz filmi "A Man tor Ali Seasons - Her mevsimin adamı"nda, Sir Thomas Moore'u canlandıran ingiliz oyuncu Paul Scofield, en iyi erkek oyuncu ödülünü kazandı. Böylelikle "Her mevsimin adamı" için bir sovyet sinema eleştirmecisinin öne sürdüğü "her zevkin filmi" vasfı doğrulanmış oluyordu. Çünkü Scofield, aynı rol İçin bir Oscar kazandığı gibi, "Her mevsimin adamı" bu yılın en iyi film Oscar'ını da almıştı.

En iyi kadın oyuncu ödülleri, iki ayrı ülkeden oyuncuya ortaklaşa verildi. Bunlardan biri, amerikan filmi "Up the Down Stairs"in yıldızı Sandy Dennis; Öbürü, norveç filmi "Prinsessan - Prenses"in yıldızı Grunet Molvig'di.

Filmografisinde "Kahraman şerif"ten "insanlar yaşadıkça"ya kadar filmler sıralanan Fred Zinnemann'a da ayrıca bütün filmlerinden dolayı bir şeref diploması verildi

Böylelikle, uzun filmler kolunda aldığı birkaç ödülle Amerika memnun edilmiş sayılabilirdi ama, kısa filmlerin sonucu, hiç olmazsa siyasi yönden Amerikanın biç de hoşuna gidecek çeşitten değildi. Çünkü kısa filmler büyük ödülünü, Amerikanın Güneydoğu Asyadaki hasmı, hem de bir değil iki hasmı paylaşmaktaydı: Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi -Vietkong- "Ru-Ti çetecilerime Kuzey Vietnahi ise "Rüzgârın kapılarında" filmi ile.

Sergey Mihailovun başkanlığındaki uluslararası bir jüri de, çocuk filmleri festivalinin birincisi olarak, sovyet - Japon ortakyapımı olan "Küçük kaçak"ı seçti.

Sinemacılar

Sinemanın Sherlock Holmes'i

Sir Basil Rathbone'un yarım yüzyılı aşan sahne hayatı vardı, Shakespeare'in 22 piyesinde 42 role çıkarak "pişmişti", sinema çalışmaları kırk yılı aşıyordu, İngiliz klâsiklerinin adaptasyonundan Frankenstein'lı korku filmlerine, "Kanlı Kaptan'lı macera filmlerine, "Tovaritch"li komedilere kadar çeşitli. filmlerde oynamıştı, radyo ve televizyonda çalışmış, plâklar doldurmuştu. Ama bütün bunlara rağmen Sir Basil, milyonlarca sinema seyircisi için "sinemanın Sherlock Holmes'i"ydi. Bunun sebebi de, onaltı filmde, İngiliz yazarı Sir Arthur Conan Doyle'un bu çok meşhur polis hafiyesini canlandırmasıydı. Sir Basilin Sherlock Holmes'i, Nigei Bruce'ün Dr. Watson'u canlandırdıkları .bu seri, 1939'da "The Hound of Baskervilles - Baskerville'lerin köpeği"yle başlamış, 1946'da '"Terror by Night - Korkunç gece"ye kadar sürmüştü. Oysa, geçen hafta New York'ta bir kalp krizinden ölen Sir Basil'in filmografisinde Sherlock Holmes'lerin dışında da unutulmaz rolleri vardı: Cukor'un'TDavid Copperfield"'i, 0arence Brown'un "Anna Karenina"sı, Jack Conway'in "A Tale of Two Cities - İki şehrin hikâyesi", yine Cukor'un "Romeo and Julief'i, Curtiz'in "The Adventures of Robin Hood .- Ormanlar kralının maceraları", Roy Rovvland'ın "Tower of London - Londra kulesi", yine Curtiz'in "We're No Angels . Biz melek değiliz'!... bunlar arasında yer alıyordu.

1892'de Johannesburg'ta -Güney Afrika- doğan Sir Basil, amcası olan tanınmış Shakespeare topluluğu kurucusu Sir Frank Benson'un yanında 1911'de sahneye ilk adımlarını atmıştı. İngilterede, sonra da Birleşik Amerikada çıktığı turnelerde dikkati çeken Basil Rathbone, 1922'de küçük bir rolle Hollywood'da "The Czarina" ile sinemaya da başlamış, Ölümüne kadar sinema ve tiyatroyu bir arada yürütmüştü.

T A R İ H

Bolşevik İhtilâli X

Kornilof un darbesi

Temmuz 1917'nin sonlarında bir gün, Rusyanın Finlandiya hududuna bir kaç kilometre mesafedeki Razliv gölü yakınında bir tarlada ufak tefek bir çiftçi, namlı bolşevik liderlerden Serj Orçonikidzenin omuzuna dostça vurdu ve:

"— Ne o, Yoldaş Sergo, beni tanımadın mı?" diye sordu.

Yoldaş Sergo, Lenini tanıyamamıştı.

Kerenski Hükümetinin bütün bolşevik ileri gelenlerini tevkif etme kararından sonra, 24 Temmuz akşamı Stalin, Leninin sakalını ve bıyığını eliyle traş etti, getirdiği eski püskü elbiseleri giydirdi, başına işçi kasketini geçirdi ve cebine, Konstantin Petroviç İvanof adına düzenlenmiş sahte hüviyet vesikasını koydu.

Lenin için yeni bir menfa devresi açılıyordu. Bolşeviklerin lideri, yanında Zinoviyef bulunduğu halde, Stalinin ve Aliluefin refakatinde Sestroretskteki bir istasyona gitti, oradan trene bindi. Trende Lenin ile Zinoviyeften başka bir üçüncü şahıs daha vardı: Köylü Emelianof. iki bolşevik lider onun küçük çiftliğinde saklanacaklardı. Çiftliğin samanlığına bir masa, iki sandalya ve, samandan yatak konmuştu.

Lenin ve Zinoviyef bir süre orada kaldılar. Fakat mevsim yaz olduğundan Razlivde, çiftliğin civarından gelip geçenler çok oluyordu, İki bolşevik lider gölün öteki tarafında,, ormanın içine elleriyle bir kulübe yaptılar ve oraya geçtiler. Artık gözlerden daha uzaktılar. Kerenskinin polisleri ve onların köpekleri her tarafta Lenini arıyorlardı.

Lenin saklandığı yerde kalemini tekrar eline aldı. Mücadele silâhı kalemiydi. Oradan partisine emirlerini, talimatlarını bildiriyordu. Akşamları Petrograddan bir kuriye geliyor, haberleri veriyor, gazeteleri getiriyor, geceyi lideriyle birlikte geçirip onun fikirlerini alıyor, görüşlerini öğreniyor, Başkente dönüyordu.

En sık gelenler Sverdlof ile Orçonikidze idi.

İki darbe birden hazırlanıyor

Leninin, Razliv gölü kenarından hazırladığı, tabiî bir rejim darbesiydi. Kerenski bunu biliyordu. Fakat Leninin de, Kerenskinin de bilmedikleri bir husus vardı: Bolşeviklerin darbesi, hazırlanan tek darbe değildi. Bu sırada bir başka komplo daha hazırlanıyordu.

Meşhur Taarruzunun hezimete uğraması üzerine Kerenski Başkomutan Brusilofu değiştirmiş ve yerine Kornilofu getirmişti. Sonra, bütün büyük komutanları genel karargâhta bir toplantıya çağırmıştı. Orada generaller şiddetli tenkitlerini söylediler. General Ruskiye göre eski bayrakların altında askerler, mukaddes bir emaneti korumak ister gibi çarpışıyorlardı. Halbuki şimdi, kızıl bayrakların altında hemen teslim oluyorlardı. Alekseyef birliklerdeki siyasî komitelerin lâğvedilmesini istiyordu. Denikin Hükümetin müthiş aleyhindeydi:

"— Şerefli bayraklarımızı sizler çamura buladınız. Eğer bir vicdanınız varsa, onları sizin yerden kaldırmanız gerekir,."

1914'ten beri rus ordusu 2,5 milyon ölü vermişti ve bu, bütün Müttefik kayıplarının yüzde 40'ını teşkil ediyordu. Asker mütemadiyen bozuluyor, çözülüyordu. Kornilof Başkomutanlık görevini kabul etmek için şartlarını koştu: Hükümet vaziyetini açıkça alacaktı. Cephede harp divanları tekrar kurulacak ve bunlara, ölüm cezası vermek yetkisi tanınacaktı. Kornilof:

1— Eğer Hükümet bunları kabul etmezse derhal istifa ederim" dedi.

Kerenski kabul etti. Ordu artık, Kornilofun kudretli elleri arasındaydı.

Başbakan, toplantının yapıldığı karargahtan ayrıldığında oraya

H İ K Â Y E N İ N Ö Z E T İ

Rusya, XX. yüzyıla büyük karışıklıklar içinde girer. Grevler, suikastlar, şiddet tedbirleri, tevkifler, sürgünler, gün geçtikçe, Sarayla Sokağı karşıkarşıya getirmektedir. Çarlık ve ona bağlı kuvvetler, uyanan Rusyayı kan ve ateşle susturmak istemektedirler. Bu, aydınların işçilerin, askerlerin ve bir kısım halkın Saraya düşmanlığım daha da artırır. Çar II. Nikolanın şahsında Saray, rus halkından tamamen kopmuştur. Rusya hür, suikastlar, grevler, isyanlar, sabotajlar, şiddet tedbirleri, nümayişler, gizli-açık kuruluşlar memleketi haline gelmiştir. Marksist fikirler süratle yayılmakta, taraftar bulmaktadır. Aydınlar hapsedilmekte, sürgüne yollanmaktadır. Lenin, Troçki, Plekhanof, Stalin Rusya dışında yaşamaktadırlar. Rusya, kendisi için yeni felâketler getiren bir harbin içindedir. Ekonomik kriz had safhadadır. Halk, harpten bıkmıştır. Lenin ve arkadaşları, derhal barışa gidilmesini istemektedirler. 8 Mart 1917'de Petrogradda ihtilâl patlar. Halk, Sarayı ve şuan depolarım basar. Sahte Papaz Rasputin öldürülür. Çar II. Nikola tahttan feragat eder ve hapsedilir. Bir, Geçici Hükümet kurulur. Harbiye Bakanlığına getirilen Kerenskinin iktidar şansı artmaktadır. Lento» "mühürlü vagon"la Rusyaya girer. Bolşevikler gittikçe güçlenmektedirler. Sosyalist İhtilâlcilere ve menşeviklere tam cephe almır. Troçki, Martof, Lunaçarski, Akselrod da Rusyaya dönerler. Plekhanof, Stalin, Molotof, Kamenef, Zinoviyef, Sverdlof... gibi isimler hep Rusyaya dönmüşler, kapışmaya hazırdırlar. 1. Panrus İşçi ve Asker Sovyetleri Kongresi toplanır. Kızıl Muhafızlar teşkil olunur. Hedef, Kerenskidir. Lvof, Başbakanlığı bırakır, duruma Kerenski hâkimdir. Bolşevik liderlerin tevkifi yoluna gidilir. Hükümetini sosyalist bir çoğunlukla kuran Kerenski, "ihtilâli kurtarma hükümeti" kurduğuna saflıkla inanmaktadır. Bu sunda yıldızı parlayanlardan biri de, General Kenfloftus.

Hikâye devam etmektedir.

Prens Lvof Hükümetinin eski Harbiye Bakanı, sanayici Guçköf geldi. Guçkof aşın sağı temsil ediyordu ve bir darbe tertibinin peşindeydi. Tabii hedef, Orduyu o istikamette yürütmekti. Kornilofa hazırlanan plânı açtı. Bir Cumhuriyetçi Merkez teşkil edilmişti. Bolşevikleri temizlemek bahanesiyle General Krimofün birlikleri Petrograd üzerine yürüyeceklerdi. Başkente girildiğinde Geçici Hükümetin üyeleri tevkif edilecekler ve İhtilâlci Sosyalistlerle Sosyal Demokratların liderleri kurşuna dirileceklerdi. Kornilof mutabakatım bildirdi. Temmuzun sonunda bizzat Başkomutan, General Denikini de komploya aldı. Sağcı liderler hep hareketin içindeydiler. Darbeyi Eylül için düşünüyorlardı.

Bu şırada Kerenski gündelik işleri yürütüyor ve Eylülde toplanacak Kurucu Meclisin hazırlıklarım yapıyordu.. İhtilâlin büyük meseleleri, dâvaları hakkında bu Meclis karar verecekti Ayakta zor duran Geçici Hükümetin bunlarla başa çıkması, kabil değildi. Kerenski bu hazırlıklar arasında bir kararnameyle Çarı ve Çariçeyi oy hakkından mahrum bıraktı. İmparatorluk ailesi o sırada hâlâ Çarkoy - Selodaki sarayda mahpustu.

Solculara karşı hareketin bir başka safhasını Sovyetin, Duma ile beraber işgal ettiği eski Potemkin Sarayından çıkarılması teşkil etti.' Dumanın burjuva ve sağcı milletvekilleri Sovyetin içi ve asker temsilcileriyle birarada bulunmaktan memnun değillerdi Sıkılıyorlardı. Seçilecek Kurucu Meclis bahane edilerek Sovyetten başka yere geçmesi istendi. Hükümet Sovyete, şehrin ucundaki Smolni Enstitüsünü tahsis etti. Sosyalistler oraya geçtiler ve solun yeni merkezi orası oldu. Smolni Enstitüsü asillerin kızlarına mahsus kibar bir okulu. Kızlar tatildeydiler. Tabu' döndüklerinde ne okullarını, ne sınıflarını bulacaklar, bolşevikler orasını kendi ihtilâllerinin karargâhı yapacaklardı.

Yeraltına geçmiş olan bolşeviklere gelince, onlar Viborg mahallesindeki bir merkezlerinde partilerinin VI. kongresini, yapmaktaydılar. Petrogradın içinden ve dışından 175 delege sahte isimler altında ve gizlice toplantı mahalline gelmişlerdi. Kongreye Sverdlof başkanlık ediyordu. Sverdlof Şeref Başkanları olarak hürriyetlerinden mahrum bırakılmış büyük bolşevik liderleri seçtirdi: Lenin, Zinoviyef, Kolon tay, Kamenef, Troçki..

Partinin artık 240 bin üyesi vardı. Bunun 41 bini Başkentte, 42 bini Moskovadaydı. Urallardaki miktar 25 bindi. Mevcut delegelerden 110 tanesinin yattıkları hapislik süresi, birarada 245 yıl tutuyordu. 55 tanesinin sürgünlük devresi 127 yıldı. 150 tanesi 549 defa tutuklanmıştı.

Kongrenin birinci plândaki adamı Stalin oldu. Stalin, Leninin tezlerini savunuyordu:

"— İki başlı iktidar sona ermiştir. İktidar artık tamamile Geçici Hükümetin elindedir, o da sadece burjuvaziyi temsil etmektedir. O itibarla bu İktidar silâhlı ayaklanmayla devirilmelidir. Bundan sonra şiddet devrinin, zor devrinin açılması lâzımdır. Silâhlı çatışmalar başlamalıdır."

Lenin kendisini takip eden liderlere talimatım menfasından göndermişti. "Bütün kudret Sovyetlere!" parolasını geri alıyordu. Bugün için kudretin Sovyetler tarafından alınmasını istemek bir nevi "Don Kişotluk" idi. Stalin Leninin görüşünü izah etti:

"— Sovyetleri reddediyor değiliz. Fakat bugün iktidarı, halkın sahte dostlarının idaresindeki ve halk kendilerine kudreti uzatmışken bunu almaktan çekinen Sovyetlere veremeyiz. Şimdi, mukabil ihtilâl kuvvet kazanırken Sovyetlerin barışçı yollardan iktidarı ele geçirebileceklerini söylemek palavradır."

Molotof daha da ileri gitti:

"— Mukabil ihtilâli yapan burjuvazi bütün hürriyetleri ayaklar altına almıştır. İktidar artık ancak zorla ele geçirilebilir. Sovyetler böyle bir ayaklanmanın organları olmak vasfını kaybetmişlerdir. Bize lâzım olan işçi - köylü ittifakıdır."

Lenin bu kongreyi, silâhlı ayaklanma kararım versin diye istemişti. Kongre bu kararı aldı. 6 Ağustosta 21 kişilik Merkez Komitesini seçerek dağıldı. Silâhlı ayaklanmayı bu komite idare edecekti ve bolşevizmin bütün büyük isimleri komiteye dahildi: Lenin, Stalin, Troçki, Kamenef, Zinoviyef, Sverdlof, Çerjinski, Kolon tay, Uriçki, Bubnof, Bukharin, Smilga, Sokolnikof, Şa-

Smolni Enstitüsü, işte bu binadır. Petrograd Sovyeti İhtilâlin pek yaklaştığı günlerde Potemkinn Sarayından çıkarıldı ve buraya yerleştirildi. Bolşevikler Petrograd Sovyetinde çoğunluğu ele geçirip te Troçkiyi başkan yaptıklarında burasını İhtilâlin karargâhı haline getirdiler.

umyan, Nogîn, Artem, Berzin, Krestinski, Milyutin ve Muranof.

Razlivdeki kulübesinde Lenin bu neticeyi memnunlukla öğrendi.

Bir harta sonra ise, 14 Ağustosu 15 Ağustosa bağlayan gece küçük Çarkoy - Selo istasyonunda başka bir hadise cereyan ediyordu. Perona iki sıra kazak dizilmişti. İmparator, ailesi ve maiyetinden müteşekkil 39 kişilik bir kafile, kendilerini muhafaza edecek 330 kişilik askerî birlikle beraber Sibiryaya hareket ediyorlardı. Bir gün evvel Kerenski Çarkoy - Seloya gelerek Nikolayla görüşmüş:

"— Güvenliğiniz, sizlerin Petrograddan uzaklaşmanızı gerektiriyor" demişti.

Sonra eski Çara, yanlarına kaim elbiseler almalarım tavsiye etmişti. Nikola şu cevabı vermişti:

"— Beni nereye gönderdiğinizi bilmiyorum ama size güveniyorum."

Gönderildikleri yer Uralların ötesindeki Tobolsk idi. Oradaki hükümet binası tahliye edilmiş ve eski Çarla yanındakilere ayrılmıştı. Romanoflar orada rahat bir burjuva hayatı yaşayacaklar, fakat her hareketleri kontrol altında tutulacaktı.

Sağcıların hazırlıkları ilerliyor

Bir kaç gün sonra Kerenski büyük bir Devlet Konferansı topladı. Rusyadaki bütün kuvvetlerin temsilcileri 26 Ağustosta. Moskovada buluştular. Rusyanın bu "ikinci Başkenf'i Geçici Hükümete Petrograddan daha emin geldi. Tabii bulunmayan, kanundışı ilân edilmiş bolşeviklerin kanundışı lideri Lenindi. Ama Bolşevikler üç ay geçmeden bütün öteki kuvvetlerden daha güçlü olduklarını ispat fırsatını bulacaklardır.

Moskovada halk, Kornilofu eski çarlar gibi karşıladı. Günün kahramanı oydu. Başkomutanlığa getirilmesinden itibaren sağcı basın onu "Memleketin Kurtarıcısı" Uân etmiş, pohpohlamış ve propagandasını yapmıştı. Moskova istasyonunda renkli ve bandolu bir tören yapıldı. Kadınlar çiçekler atıyorlardı. Bir tanesi koştu, Generalin ayaklarına kapandı, ellerini Öptü. Bu, tekstil milyarderi ve Maksim Gorkiyle Lenine gazetesinde yazı yazdıran Morosofun dul eşiydi. Verilen nutukta bir ordu temsilcisi şöyle dedi:

"— Rusyayı kurtarınız ve rus halkı sizin başınıza taç geçirecektir!"

Kornilof daha şimdiden bir Çar gibiydi. Kızıl Meydanda, Kremlinin iki kapısı arasında, tıpkı Çarlar tarzında Başkomutan da diz çöktü ve tören elbiselerini giyinmiş elli rahip Rusyanın bu 1 numaralı askerini takdis ettiler. Oradan, Devlet Konferansının toplandığı Bolşoy tiyatrosuna gidildi. Konferans Başkomutanı heyecanla bekliyordu. Kornilof salona girdiğinde, hazır bulunan 2500 kişi kendisini coşkun şekilde alkışladı.

Sahnede, üstü kırmızı kadife kaplı muazzam bir masanın başında Kerenski ve Bakanları vardı. Kerenskinin arkasında bir kara, bir deniz eri duruyordu. İlk sıralar,

Kerenski Çarlara ait Kışlık Sarayın bu mükellef salonlarına alışmış ve orayı sevmişti. Hattâ Çar tarafından tatbik edilen usulleri bile taklit ediyor, meselâ Çarın kullanmış olduğu bürosunda birisiyle önemli bir hususu konuşurken yan tarafa dinleyiciler koyuyordu.

bolşeviklerin dışındaki partilerin liderlerine ayrılmıştı. Sağcı partiden Müyukof ve Maklakof, Prens Lvof oradaydılar. "Rus marksizminin babası" Plekhanof dikkatleri çekiyordu. Plekhanof kürsüye geldiğinde Leninden, kesinlikle tasfiye edilmiş bir eski düşman gibi bahsetti. Çarlığa karşı ayaklanmaya katılmış olan kahramanlar da o romantik devri temsil ediyorlardı. Korkunç Şlüselburg hapishanesinin eski sakinlerinden iki kadın ,1902'de Tambof valisini öldürdükten sonra kazakların eline teslim edilen Maria Spiridonova ve Vera Figner salondaydılar. Eski anarşistlerden Prens Kropotkin ve doksanlık Katerina Breşko - Breşkovskaya davetliler arasındaydılar.

Don kazaklarının yeni atamam, General Kaledin bir locadaydı. Dört Dumada yer almış olanlar, Rusya - nın çeşitli sınıf ve teşekküllerinin temsilcileri. Bütün Rusya Sovyetleri İcra Komitesi üyeleri salonu dolduruyorlardı.

Buna mukabil bolşevikler de boş durmamışlardı. Moskova da ne kadar kuvvetli olduklarım ispat, için 25 Ağustosta 24 saatlik genel grev ilân etmişler ve bunun tatbikatında başarı kazanmışlar, nakil vasıtalarını durdurmuşlar, elektrik cereyanını kesmişlerdi. Bu suretle Konferansın üyeleri bolşeviklerin varlığını hissetmişlerdi.

Toplantıda başlıca konu, tabii askerî meseleler ve harp oldu. Komutanlar bozguncu zihniyetin ve davranışların karşısındaydılar. Don Kazakları adına konuştuğunu belirten Kaledin, sosyalist Bakanların bolşeviklerin Temmuz ayaklanmalarını bu kazaklarla bastırmış bulunduklarını hatırlattıktan sonra:

"— Bozguncuların bu Hükümette yeri yoktur" dedi ve "Mujiklerin Bakanı" diye anılan Çernofa baktı.

Kaledinin talepleri sosyalistler İçin bir çok prensiplerinin reddi mânasını taşıyordu: Ordudaki siyasî komitelerin tamamen lâğvedilmesi, erlere tanınmış bütün hakların kaldırılması, otoritenin tekrar tesisi, Kurucu Meclisin Petrogradda değil de Moskovada toplantıya çağırılması..

Kornilof daha fazla endişe verecek şeyler söyledi. Düşman Riganın kapısına gelmişti. Eğer Rus Ordusu orada tutunamazsa Petrograd yolu açılacaktı. Halbuki Ordu, disiplin eksikliğinden çarpışacak halde değildi. Kornilof:

"— Bırakınız gerekli tedbirleri alayım ve Petrogradı kurtarayım" dedi.

Ertesi gün Moskoyadaki bolşevik gazete "İhtar mı, tehdit mi?" diye soruyor ve diyordu ki:

"Uğranılan hezimet Kornilofu Başkomutan yaptı. Riganın teslim olması Kornilofu diktatör . yapmamalıdır."

Konferansta çeşitli grupların ne kadar birbiri karşısında olduğu belirdi.. Askerler Hükümeti sevmiyorlar ve tutmuyorlardı. Sosyalistler harbin doğurduğu inanılmaz kazançları yerdiler. Buna mukabil sanayiciler verimin düştüğünü söylediler. Gerçi toplantının sonunda her *şey* görünüşte hal yoluna girdi ama asıl faaliyetin kulislerde geçtiği çok gözden kaçtı. Kornilofun idaresinde yapılacak asker! darbenin son kararları orada verildi. Başkomutan ile Cumhuriyetçi Merkezin temsilcilerinin gizli bir buluşmalarında darbenin tarihi olarak 9 Eylül kararlaştırıldı. Sağın Kabinede bulunan Bakanları o tarihten önce istifalarını verecekler ve çekileceklerdi.

Liberal bir asker, General Verkovski cereyan edenleri sezdi ve

Kornilof meşhur Vahşî Tümeni Petrograd üzerine yürüttüğü zaman Tümenin müslüman süvarilerine karşı ayartıcı müslüman bolşeviklerin gönderilmesi fikrini veren Kirof oldu. Bugün Petrograddaki Kirof alanında Kirofun bu heykeli vardır. Kirof sonradan bürosunda, Stalin tarafından öldürtülecektir.

Kornilof. Çekik asyalı gözlerine sahip, kısa boylu, muhteris general teşebbüs ettiği askerî darbeyle bolşeviklerin ekmeğine yağ sürdü ve bolşeviklere karşı koyabilecek çok kuvveti ya hezimete mahkûm etti, ya da onları bolşeviklerin yanına îtti.

gidip Kerenskiye haber verdi. Kornilofun ve Kaledinin tevkif edilmeleri gerektiğini söyledi. Fakat Başbakan buna aldırmadı. Kornilofa güveni vardı. Asıl tehlikeyi bolşeviklerde görüyordu.

Bundan dolayıdır ki Leninin takibine hız verildi. Razliv bölgesinde gittikçe daha fazla polis ekibi görülüyordu. Bolşeviklerin Merkez Komitesi, şeflerinin Finlandiyaya kaçırılması kararını aldı. Orconikidze firarı plânlayacaktı. Lenin, bir bolşevik makinist tarafından kullanılan bir lokomotife bindirilip hududun ötesine geçirilecek, bir başka komünist, bu makinistin eski yardımcısı Eino Rahja bolşevik lidere. seyahatinde, bir baştan ötekine refakat edecek ve Partiye karşı ha yatından sorumlu olacaktı. Rahja 32 yaşında, iri yarı, kuvvetli bir finliydi.

Firar günü Lenin, ateşçi kılığına girmiş olarak 293 numaralı loko motife atladı. Bolşevik makinistin adı Yalava idi. O da finliydi. İstasyonda, askerlerin kontrolü sırasında Yalava lokomotifini bırakıp su almaya gitti ve tam hareket saatinde geri döndü. Bu sırada Lenin ocağa kömür atıyordu.

Lenin için bîr sayfiye yerinde, Rahjanın karısının ebeveyninin oturduğu bir küçük ev hazırlanmıştı. Evin sahipleri, saklayacakları kimsenin yazar Konstantin Petroviç ivanof olduğunu sanıyorlardı. Le nin orada bir süre kaldı. Okumadığı veya yazmadığı zamanlar kıra çıkıyor, mantar topluyordu. Bir kaç defa golün soğuk suyuna girdi.

Fakat yer, haberleşmek için müsait değildi. Kuriyeler geç ve güç gelebiliyordu. Halbuki artık hadiseleri hemen öğrenmek, hemen değerlendirmek, hemen gerekli emirleri vermek zamanıydı. Lenin Helsinkiye gitmek istedi. Rahja Finlandiya başkentine vardı ve orada bolşevik liderin oturacağı evi buldu Bu, mahalli polis şefi Rovionun eviydi. Helsinkide İhtilâlci bir hava hâkimdi. Lenin bu defa rahip kılığına girdi ve kendisini şehirden aviran 130 kilometreyi öyle katetti

Helsinkiye gazeteler muntazam geliyordu. Bolşevik lider orada "Devlet ve ihtilâl" adlı eserine çalıştı. Eşi Krupskaya, işçi kadın kılığında ve Agafia Atamanova. adı altında kendisini iki defa ziyarete geldi. Lider, partiye ait bütün haberlerden günü gününe haberdar ediliyordu.

Zinoviyef Razlivden doğruca Petrograda dönmüş ve Merkez Komitesindeki yerini almıştı. Tabii polisten kaçarak yaşıyordu.

Kornilof darbesine teşebbüs ediyor

Riga 3 Eylülde, mukavemetsiz olarak düştü. Düşmanın sıkı bir topçu ateşi altında ve iperit gazı bulutları arasında rus askerleri perişan, kaçıyorlardı- Bu hezimetin hesabı gene Mogilefte bulunan karargâhta Kornilof tan soruldüğunda Başkomutan umursamaz bir tarzda şu mukabelede bulundu:

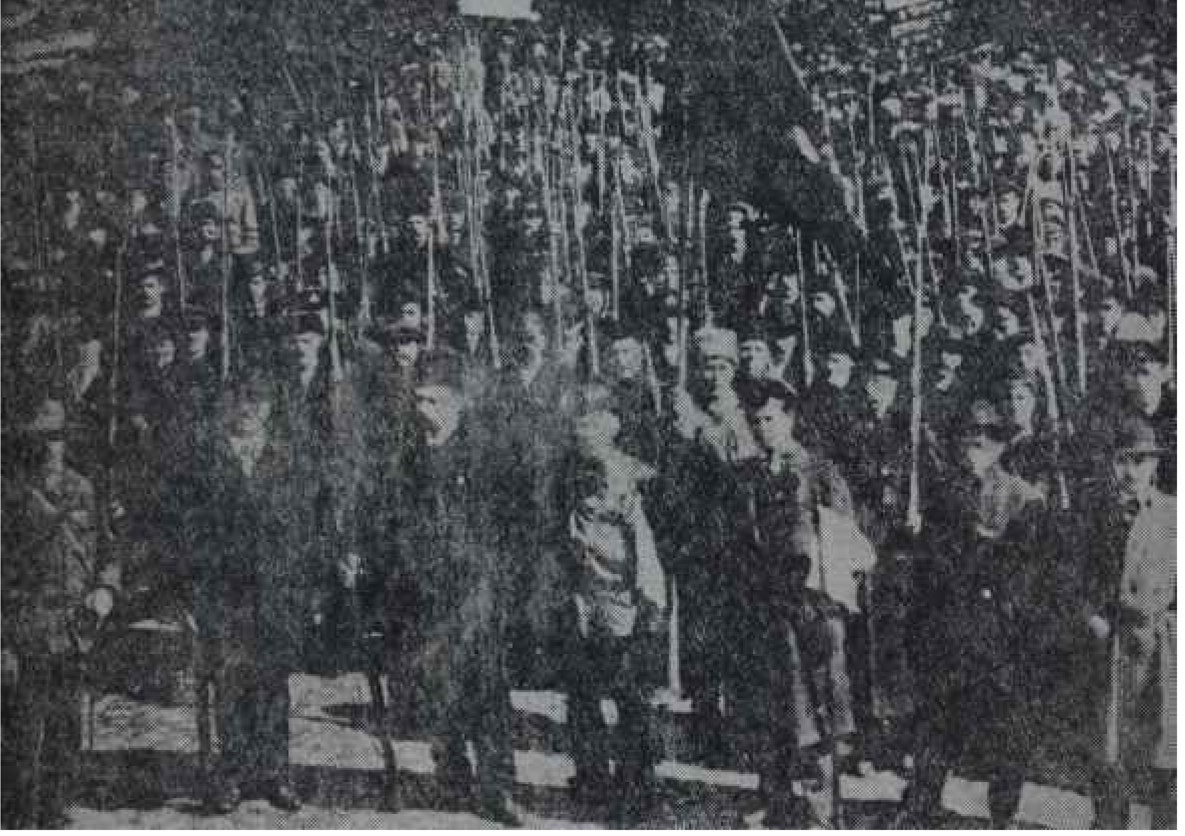
"— Bunun büyük bir önemi yoktur. Geri çekilme emrini ben verdim. Bir ordu kaybetmektense bir toprak parçasını kaybetmek daha iyidir."

Sanki Moskovadaki Devlet Konferansında Riga konusunda ihtarda bulunmuş olan kendisi değildi. Gerçek şuydu ki Kornilof için Riganın düşmesi, yapacağı askeri darbenin sebebini teşkil edecekti. Nitekim harekete başlarken söylediği şu oldu:

"— Başta Lenin bütün alman ajanlarının ele geçirilmesi zamanı gelmiştir. Cephe gerisini temizleme* den cephelerde zafer kazanmak imkansızdır. İşçi ve asker sovyetmi de, artık başka hiç bir yerde toplanamaması İçin feshedeceğim. Vatan hainlerini gereği gibi cezalandırmak maksadiyle bir birliği Petrograda yürütüyorum."

Kornilof askerî harekâtı, bir yıldır bütün komploların içinde bulunan kazak generali Aleksandr Krimofun idaresine bıraktı. Kaledin ve Denikin de, lüzum halinde müdahaleye hazırdılar. Kornilof Petrograda meşhur Vahşi Tümeni yürüttü. Bu, rus ordusunun en namlı süvari bîrligiydi. Birliğe bizzat Krimof komuta ediyordu.

Petrogradda işin siyasî tarafı çoktan hazırdı. Cumhuriyetçi Merkez daha Moskovadaki Devlet Konferansından önce Geçici Hükümetin yerine, darbeden sonra bir Milli Savunma Kenseyini kurmayı kararlaştırmıştı. Bu konseyin üyeleri bile

Komilofun Petrograd üzerine yürüdüğü duyulur duyulmaz bolşevikler kendi Kızıl Muhafızlarını hemen seferber ettiler. Bunlar, artık tepeden tırnağa silâhlı işçilerdi ve Sokağa hâkimdiler. O hadise, bunlar için faydalı bir tecrübe yerine geçti.

tesbit edilmişti. Başkan, Kornilof olacaktı. Başkan Yardımcılığı Kerenskiye bırakılıyordu. Tabii bu, bir paravanadan ibaretti. Zira darbe fiilen Kerenski Hükümetine karşı yapılıyordu. General Alekseyef, amiral Kolçak, Jorj Plekhanof, Savinkof, Filonenko, Zavoyka, Tretiakof, Lvof, Aladin, Kont İgnatiyef üyelerdi. Fakat Plekhanof:

"— Haksız da olsalar ben işçilerin yanında kalacağım" diyerek, teklifi reddetmişti.

Başkentte ,Rasputini öldüren Purişkeviç, Dumanın eski Başkam Rodzianko bütün gayretleriyle bir askerî diktatörlüğün şampiyonluğunu yapıyorlardı. Bunlara katılan gazeteciler, profesörler de vardı. Hareketin ruhu Savinkof tu. Savinkof, Kerenskinin kabinesinde Harbiye Bakan Yardımcısıydı. Kendisini iktidar için Kerenskiden de, Korniloftan da şanslı görüyordu. Fakat darbe bakmamdan bu iki isme muhtaçtı.

Komploya dahil 48 subay, gizlice Petrograda geldiler. Krimof da, Vahşi Tümeniyle Başkent istikametinde yola çıktı.

Haber, 7 Eylülde Kerenskinin kulağına geldi. Savinkofu ihbar etmişlerdi. Bakan Yardımcısı, Kenerskiyi uyutmayı becerdi. Başbakanına şöyle dedi:

"— Eğer söylenenlere inanıyorsanız, beni tevkif ettirtiniz. Yok, bana güveniniz varsa, o takdirde bı rakınız halka, isyancılarla hiç bir ilgimin bulunmadığını ispat edebileyim."

Kerenski Savinkofa kandı ve kendisini, tam yetkiyle, Petrograda geçici Genel Vali tâyin etti. Bu, kurda kuzuyu emanet etmekti.

Kornilof 8 Eylülde,maskesini yüzünden attı ve harekete geçti. Bir Bakan Yardımcısının aracılığıyla Kerenskiye ültimatomunu gönderdi. Ültimatom şifahiydi. Başkomutan şunları istiyordu: Sıkı Yönetimin ilanı, bütün Bakanların istifası ve Geçici Hükümetin yetkilerinin, Kornilof tarafından yeni kabine kuruluncaya kadar Bakan Yardımcılarına devri. Kerenski bunları aracı Vladimir Lvoftan duyduğunda kulaklarına inanamadı ve Lvofa, saat 20.30'da tekrar gelmesini rica etti.

Saat 20.30 oldu. Lvof görünmedi. O zaman Kerenski telefonla doğrudan doğruya Başkomutanı aradı ve onunla, sanki kendisi Lvofmuş gibi konuştu. Komplo doğruydu. Başbakan Lvofa, Kışlık Sarayın merdivenlerinden inerken rastladı. Onu aldı, bürosuna götürdü. Bu, eski Çarın çalıştığı büroydu ve tam yanında, İmparatoriçenin konuşulanları dinlediği oda vardı. Kerenski oraya, Petrograd milis teşkilâtının Asbaşkanı Balavinskiyi yerleştirmişti. Başbakan Bakan Yardımcısına komplonun bütün tafsilâtını anlattırdı. Sonra da, kendisini hemen tevkif ettirtti. Oradan Bakanlar Kurulu toplantısına koştu. Bakan arkadaşlarına:

"— ihtilâli onlara teslim etmeyeceğim," dedi.

Başbakanın yaptığı açıklamalar bir bomba tesiri bıraktı. Burjuvaziyi temsil eden bütün Bakanlar komplonun "içindeydiler. Bir bahane icat ettiler ve istifalarını verdiler. Zaten almış oldukları talimat bunu gerektiriyordu. Böylece Kornilofun işini kolaylaştırdıklarını sanıyorlardı.

Fakat Kerenski mukavemet kararım vermişti ve komploya dahil olanları tevkif ettiriyordu. Purişkeviç bu arada evinde tevkif olundu ve bir tahkikat komisyonu kuruldu. Darbe teşebbüsünün haberi bütün Başkentte bir anda duyuldu ve, bolşevikler Kerenskinin yardımına geldiler. Orora kruvazörünün mürettebatı Kışlık Sarayı korumak görevini istedi. Kerenski Kronştadın ihtilâlci deniz erlerini. Petrograd üzerine yürüyen âsi kuvvetlere mukavemet etmek üzere çağırdı. Deniz erleri aralarında bir heyet kurdular ve bütün bolşevikler gibi tevkif edilmiş olan Troçkiyle görüşmeyi talep ettiler. Ondan, ne yapmaları gerektiği hususunda akıl danışacaklardı. Troçki Kerenskinin General Komilofa karşı savunulması direktifini verdi. Bu arada, ikibin ruble teminat karşılığında tahliyesi sağlandı. Aynı şartlarla başka bolşevikler de serbest bırakıldılar.

Lenin de eş vaziyeti aldı;

"— Komilofa karşı Kerenskinin birlikleriyle birlikte çarpışıyoruz ve buna devam edeceğiz. Fakat bundan, bizim Kerenskiyi desteklediğimiz mânası çıkarılmamalıdır. Kerenskinin lâçkalığını ve tereddütlerini telin ediyoruz. Bizce Geçici Hükümet de Kornilofuh komplosunun bir suç ortağıdır."

Bolşeviklerin dişlerine kadar silâhlı milisleri derhal seferber oldular. Bunlar Vahşi Tümene karşı yola çıkarıldılar. Tümenin yolu üzerindeki bütün hücrelere emirler sarıldı. Krimof, Petrograda daha çabuk gelebilmek için Tümeni trenle getiriyordu. Kızıl demiryolu işçileri akla gelecek bütün sabotajları yaptılar.

Hükümete sadık piyadeler Petrogradın elli kilometre ilerisinde siper kazıyorlardı. Karışıklıklar her yerde patlak vermişti. General Denikin adamları tarafından tevkif edildi. Bolşevikler, kendi ayaklanmalarını önleyecek olan bu darbe hareketine karşı eh canlı şekilde savaşanlar oldular.

Vahşi Tümen bu sırada Başkentin 170 kilometre ötesindeki Lugaya gelmişti. Tümen müslüman tatarlardan teşekkül ediyordu. Kafkasya daki bolşevik lider Kirof, bunları karşılamak ve Krimofun emirlerini dinlememeye teşvik etmek üzere aralarına müslüman bolşeviklerin gönderilmesini tavsiye etti Kafkasyalı dağ birlikleri Minskteydiler. Komitelerinin başkam, sonradan Mareşallik payesine yükselecek olan bir erdi: Budiyeni. Budiyeni adamlarıyla Vahşi Tümenin bulunduğu yere gitti; Görüşmeler müsbet neticelendi. Süvariler trenden indirildiler, silâhtan tecrit edildiler ve bir küçük şehre götürülüp orada enterne oldular. Bu, Kornilofun plânlarına karşı darbelerin en büyüğüydü. Krimof da tevkif edilip Petrögrada, "Kerenskinin huzuruna getirilmişti. Orada, Başkomutanından aldığı emirleri infaz ettiğini söylemekle başladı. Fakat sonda, komploya dahil olduğunu, toplantılara katıldığını itiraf etti. Kendisine Petrograd yakınında bir komutanlık vaad edilmişti. Kerenski kendisini, bir tahkikat komisyonunun emrine daima amade olması şartıyla serbest bıraktırdı. Krimof Kışlık Saraydan çıktı, bir arkadaşının evine gitti ve orada bir odaya kapanıp tabancasıyla intihar etti. Kendini vurmadan evvel vasiyetname mahiyetinde bir kaç cümle karalamıştı. "Memleketimi çok sevdiğim için ölüyorum" diyordu.

Kornilof, Denikin ve başka dört general de tevkif olunmuşlar ve Bikofta bir kız kolejine hapsedilmişlerdi. Muhafızları türkmen süvarilerdi. Kornilof onların dilini konuşuyordu.

Darbe teşebbüsü suya düşmüştü ama daha pek kısa bir süre önce Moskovadaki Devlet Konferansında hiç olmazsa zahiren kurtarılmış gibi görünen kapitalistlerin, generallerin, Sovyetlerin, menşeviklerin, ihtilâlci Sosyalistlerin burjuva demokrat antantları tamamen parçalanmış dağılmıştı. Aşın sağın harekeli gerçekleri ortaya çıkarmıştı. Kerenski 14 Eylülde Cumhuriyeti ilân etti, fakat kimse fazla umursamadı. Hadiselerin gebe olduğunu herkes hissediyordu. Başbakan aynı zamanda Başkomutanlığı da üzerine aldı.

Marka der ki "ihtilâl bazen, mukabil ihtilâl tarafından dürtüklenmek ister". Bunu Stalin aldı ve bolşeviklere talimat.olarak verdi. Kornilofun teşebbüsü ihtilâlci temayülleri kırbaçlamıştı. İhtilâl bir ara dinamizminden kaybetmişti. Şimdi bunu tekrar kazanmış oluyordu.

Kerenski, bolşeviklerle birlikte

Petrogradda herkes, eline ne geçerse onunla vuruşuyordu. Otomobiller yolda geçerken zaptediliyor ve kullanılıyordu. Fabrikalar, evler sık sık yağma ediliyordu. Asayiş diye bir şey kalmamıştı. Bir küçük gösteri süratle büyüyor ve mahiyeti dakikadan dakikaya değişiyordu.

darbe teşebbüsünü bastırmakla sağından gelecek tehlikeyi bertaraf etmişti. Fakat solundaki kütleler sarsılmış ve harekete geçmişlerdi. Halk akın akın, İhtilâli bir kapitalist askerî ihtilâlden kurtarmış olan Bolşevik Partiye teveccüh ediyordu. Buna mukabil İhtilâlci Sosyalist ve menşevik liderler tesirlerini kaybediyorlardı. Hele şehirlerdeki işçiler üzerinde hemen hiç tesirleri kalmamıştı. Sovyetleri de ellerinden kaçılıyorlardı.

Bütün bu cümbüş arasında harp bütün fecaatiyle - ve rus orduları için hezimetleriyle - devam ediyordu. Kerenski hâlâ, İhtilâli bolşeviklere kaptırmamanın çaresinin derhal barışı imzalamak, ondan sonra da Toprak Reformunu gerçekleştirmek olduğunu görmüyor, anlamıyordu.

Aşırıların itibarı artıyor

Kornilofun hareketi, Rusyada aşırıların itibarım arttırmıştı. Halbuki Keren skinin dayanakları mutedillerdi. Kerenski Petrograd sovyetindeki böyle bir çoğunluğun oyuyla İktidara gelmişti. Bu çoğunluk orada hâlâ var mıydı ki? Bunu düşünerek Kerenski beş kişilik bir Direktuvar idaresini 19 Eylülde ilân etti. Beş kişiden, bir tanesi burjuvaziye mensuptu. Ötekiler sosyalist ve menşeviklerdi.

Bu Direktuvar nereye dayanacaktı? Kerenski, sovyetteki çoğunluktan emin olmadığı için başka bir Meclis istiyordu. Demokratik partilerin temsilcilerini Aleksandrin tiyatrosunda toplantıya çağırdı. Bu toplantıda bir Meclis seçilecekti. Ismarlama bir meclis. Görüşmeler sırasında bütün partilerin temsilcileri sağ, sol, orta olarak bölündüler. En sonda, büyük güçlüklerle 555 kişilik bir heyet teşkil edilebildi ve bu Önparlâmento adım aldı. önparlâmento Kurucu Meclis seçimlerini hazırlayacaktı.

Sovyet hakkındaki Kerenskinin endişeleri doğrulanmakta gecikme di. Troçki uzun bir ayrılıktan sonra tekrar Petrograd Sovyetinde görüldüğünde -Sovyet artık Smolni Enstitüsünde çalışıyordu, ilk iş olarak şunu sordu:

"— Yoldaş Kerenski hâlâ başkanlık divanı üyesi midir?"

Kendisine müsbet cevap verildiğinde Troçki şu teklifle ortaya çıktı:

"— Divanın yenilenmesini istiyorum!"

Bu sırada başkanlık divanı üyeleri kürsünün etrafındaki yerlerinde, oturuyorlardı. Bunlar İhtilâlci Sosyalist ve menşevik liderlerdi. Toplantıya Çkeidze başkanlık ediyordu. Troçkinin teklifini oya koydu. Divan seçimlerinin tekrarını isteyenler salondan çıkacaklardı. İşçilerin ve askerlerin çoğunluğu dışarı çıktı. İçerde kalan 414 üyeye karşılık 519 tiye divanın değiştirilmesinden yanaydı. Eski üyelerden Tseretelli şöyle dedi:

"— Bu kürsüden inerken biz, ihtilâlin bayrağını altı aydır şerefle yüksekte tuttuğumuz inancı içindeyiz. Bayrak şimdi sizin ellerinize geçiyor. Ümit ederim ki bunu, bizim tuttuğumuz sürenin yarısı kadar taşıyabilesiniz."

Tseretellinin her halde içine doğmuştu. Zira bu hadise 8 Ekimde cereyan ediyordu. Bir ay sonra, 7 Kasımda Bolşevik İhtilâli iktidarın tamamım Troçkinin partisine verecekti.

Eski üyeler salonu terkettiklerinde yeni seçim yapıldı. Leon Troçki başkandı. Sovyetin 40 üyelik divanının üçte ikisini artık bolşevikler işgal ediyorlardı. Bir taraftan Kornilofun darbe teşebbüsü, diğer yandan bolşeviklerin kesif propagandası kütleleri aşırı sola itmişti Aynı hadise Moskovada da cereyan etti, Moskova Sovyetinin idaresi de, başlarında Bukharin ve Nogin bulunan bolşeviklerin eline geçti. Bolşevikler bu arada yapılan bütün seçimlerde görülmemiş bir oy artışı sağladılar ve bunların çoğunu kazandılar. Sendikalar ise daha bile önceden bolşeviklerin hâkimiyeti altına girdiğinden grevler ilân etmek ve işçi karışıklıkları çıkarmak daha kolay oluyordu.

Kerenski kendi önparlâmentosunu Mart Sarayına yerleştirmişti. Bunun açılış törenini 20 Ekimde yaptı. Dışarda müthiş bir yağmur yağıyordu. İçerde 555 üye hazırdı. Bunların 66 tanesi bolşevikti. Lenin kendilerine, ilk celsede gürültülü bir şekilde salonu terketmek emrini vermişti.

Kürsüye Sovyetin yeni Başkanı Troçki çıktı. Derhal hücuma geçti:

"— Kapitalist, varlıklı sınıfın temsilcileri bu geçici organa, haketmedikleri bir nisbette girebilmişlerdir. Bunlar Kurucu Meclis üçerine şüphe düşüreceklerdir."

Salonun her tarafından Troçkiye hakaret yağmaya başladı:

"— Alçak! Vatan haini! Kurşun mühürlü vagon!"

Troçki aldırmaksızın devam etti:

"— Hükümetin, Moskovaya çekilerek ihtilâlci Petrogradı düşmana teslim etmek niyetini taşıdığını biliyoruz." '

Hakaretler daha da arttı. Bütün delegeler ayağa fırlamışlardı. Troçki son bombasını patlattı:

"— Biz, sosyal demokrat partinin bolşevik grupu, bu hükümeti hıyanet hükümeti olarak ilân ediyoruz!"-

Karışıklıklar görüşmeleri imkânsız hale getirmişti. Başkan herkesi sükûnete , çağırıyordu. Troçki, söz söylemek imkânını tekrar bulduğunda şöyle haykırdı :

"— Petrograd tehlikededir! İhtilâl tehlikededir! Yaşasın Derhal Barış! Bütün topraklar köylüye! Yaşasın Kurucu Meclis!"

Bolşevik lider kürsüden indi, öteki bolşeviklerin arasına karıştı ve hep birlikte salonu terkettiler. Kalanlar:

"— İyi seyahatler! Güle güle!" diye bağırıyorlardı.

Leninin adamları cevap verdiler:

"—Gene geleceğizi"

Belki kendileri bile, dönüşlerinin o kadar çabuk olacağını bilmiyorlardı.

Ama Lenin biliyordu,

Gelecek Yazı

Lenin ihtilâl emrini veriyor

VB

